

Julia Eskola
Anna-Maija Laakso
Heta Rokala

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö, 210op
Opinnäytetyö, 2024

LEIKKEJÄ POLUN VARRELLA –

Varhaisnuorten yhteisöllisyyden tukeminen Polku23-leirillä

TIIVISTELMÄ

Julia Eskola, Anna-Maija Laakso, Heta Rokala
Leikkejä polun varrella – Varhaisnuorten yhteisöllisyyden tukeminen Polku23-leirillä
Sivut 44 ja liitteet 7
Kevät, 2024
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeatutkinto
Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö, 210 op

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa puolitoista tuntia kestävä ohjelmasisältö Lasten ja nuorten keskuksen järjestämälle Polku23-leirille. Kehittämisyhteistyö toteutui Lasten ja nuorten keskus ry:n sekä muiden leirille osallistuneiden ammattilaisten kanssa. Ohjelmasisällön tavoitteena oli vahvistaa varhaisnuorten ymmärrystä yhdenvertaisuudesta ja yhteisöllisyydestä leikkien avulla.

Opinnäytetyön raportti koostuu teoriaosasta, joka käsittelee varhaisnuoria leiriympäristössä, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Työn tietopohjana on nuorten hyvinvointiin ja kristilliseen nuorisotyöhön liittyvä ajankohtainen tutkimustieto. Lisäksi työssä on paneuduttu yhteiskunnalliseen nuorisotyöhön ja nuorisotutkimukseen. Raportti sisältää myös kuvaukset toimintatuokion suunnitelmasta ja toteutuksesta.

Opinnäytetyön menetelminä käytimme yhteiskehittämistä ja vesiputousmallia. Yhteiskehittäminen näyttäytyi leirien suunnittelupalaverien muodossa ja vesiputousmallin avulla prosessi eteni suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti. Yhteistyön ja kehittämisprosessin tuloksena kehitimme toimintatuokion, jossa leirille osallistuneet varhaisnuoret käsitelivät yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä teemoja leikkien avulla. Toimintatuokio toteutettiin kolmena peräkkäisenä päivänä Polku23-leirillä 4.7.–8.7.2023 välisenä aikana. Toimintatuokion runko koostui viidestä eri leikistä ja niihin osallistui leirin aikana yhteensä 195 varhaisnuorta. Toimintatuokion toteutuksessa korostui dialogisuus ja yhdessä tekeminen.

Toimintatuokion toteutuskerroilta kerättiin erikseen palautteita varhaisnuorilta ja ohjaajilta. Palautteet osoittivat, että leikit olivat saaneet nuoret pohtimaan erilaisuuteen liittyviä asioita melko paljon ja leikkien aiheet olivat tuntuneet nuorten mielestä suurilta osin tärkeiltä. Myös osallisuuteen liittyvän palautteen vastaukset näyttivät positiivisina.

Asiasanat: kirkon nuorisotyö, leikki, osallisuus, varhaisnuoret, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Julia Eskola, Anna-Maija Laakso, Heta Rokala
Playing along the path – Community support for preadolescence at Polku23 camp
Pages 44 and appendices 7
Spring, 2024
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services, Christian Youth Work

The purpose of the development-oriented thesis was to produce one and a half hours of program content for the Polku23-camp organised by the Children and Youth Centre. The development cooperation was realised with the Children and Youth Centre and other professionals who participated in the camp. The aim of the programme content was to strengthen young people's understanding of equality and communality through play.

The thesis report consists of a theoretical part, which deals with preadolescence in a play environment, community and participation. It is based on current research on youth well-being and Christian youth work. It also focuses on youth work in society and youth research. The report also includes descriptions of the plan and implementation of the activity session.

As methods of the thesis, we used co-development and the waterfall model. Co-development took the form of camp planning meetings and the waterfall model allowed the process to proceed in a planned and systematic way. As a result of the cooperation and development process, we developed an activity session in which the young people who participated in the camp dealt with themes related to communality and equality through play. The activity session took place for three consecutive days between 4 July and 7 July 2023 at Polku23-camp. The activity session consisted of five different games and was attended by a total of 195 preadolescents during the camp. The implementation of the activity session emphasized dialogue and working together.

Feedback from preadolescence and instructors was collected separately from the implementation sessions. The feedback showed that the games had caused young people to think quite a lot about issues related to diversity and the topics of the games had felt largely important to the young people. Responses to inclusion-related feedback also appeared to be positive.

Keywords: Christian youth work, community, participation, play, preadolescence

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KIRKON NUORISOTYÖ JA LEIRITOIMINTA	5
2.1 Varhaisnuoret leiriympäristössä	5
2.2 Leiritoiminta hyvinvoinnin tukena	6
3 YHTEISÖLLISYYS JA NUORTEN HYVINVOINTI	7
3.1 Nuorten yksinäisyyden ennaltaehkäisemiseen vaikuttavat tekijät	7
3.2 Yhteisöt yhteenkuuluvuuden tunteen edistäjänä	10
4 MERKITYKSELLINEN JA TAVOITTEELLINEN OSALLISUUS	13
4.1 Nuorten moninainen osallisuus	13
4.2 Leikki osallisuuden mahdollistajana	15
5 TARKOITUS JA TAVOITE	16
6 LASTEN JA NUORTEN KESKUS RY.....	17
7 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI JA MENETELMÄT	18
7.1 Kehittämistyön menetelmät.....	19
7.2 Toimintatuokion suunnittelu	21
7.3 Toimintatuokion toteutus	24
7.4 Toimintatuokion arviointi	30
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	32
9 POHDINTA	34
9.1 Johtopäätökset.....	34
9.2 Jatkokehitysideat	36
9.3 Ammatillinen kasvu	37
LÄHTEET.....	40
LIITE 1 Toimintatuokion leikkien kuvaukset	45
LIITE 2 Varhaisnuorten paperinen palautekysely.....	47

LIITE 3 Työntekijöiden Webropol-kyselyn kysymykset	48
LIITE 4 Varhaisnuorten palautekyselyn vastauksia kohdasta: Mitä muuta haluaisit sanoa?	50
LIITE 5 Varhaisnuorten palautekyselyn tulokset	51
LIITE 6 Työntekijöiden palautekyselyn tulokset	52

1 JOHDANTO

Monet tutkimukset ja aineistot osoittavat, että viime vuosien aikana lasten ja nuorten ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden tunteet ovat lisääntyneet. Globaalisti esiintyneet poikkeusolot ovat vaikuttaneet alentavasti lasten ja nuorten hyvinvointiin. Ulkopuolisuuden ehkäisy vaatii ammattilaisilta aktiivisista puuttumista sekä taitoa vahvistaa nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyden tunnetta. (Kurtelius & Kumpulainen, 2021, s.194–195; Valtioneuvosto, 2020, s. 72; Kirkkohallitus, 2021, s. 17–18.)

Yhteisöllisyyden kokemus kehittyy yhteisen toiminnan kautta ja sitä voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. Nuorisotyön ammattilaiset niin sosiaali- kuin kirkonalallakin vahvistavat nuorten osallisuutta ja kokemusta kuulumisesta toisten joukkoon sekä mahdollisuutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja laajemminkin. Yksi tärkeimmistä toimintamuodoista on leiritoiminta, jossa nuoret pääsevät harjoittelemaan vuorovaikutustaitoja sekä tuntemaan vertaisuutta erilaisten ihmisten kanssa. Ikätoverisuhteista saatu emotionaalinen tuki ja kavereiden kanssa vietetty vapaa-aika vahvistavat tutkitusti nuorten hyvinvointia ja luottamusta kavereita, vanhempia sekä ammattilaisia kohtaan. (Marjanen ym., 2013, s. 20–21; Porkka, 2021, s. 148; Ritokoski & Porkka, 2021, s. 278–281; Kivijärvi & Korkiamäki, 2023, s. 147–148; Sapiro & Ward, 2019, s. 350.)

Opinnäytetyön aihe nousi työelämäyhteistyötahon Lasten ja nuortenkeskus ry:n tarpeesta kehittää yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa varhaisnuorille Polku23-leirille. Polku23-leiri oli valtakunnallinen tapahtuma ja se järjestettiin Ison Kirjan alueella Keuruulla heinäkuussa 2023. Leirille osallistui perheitä, nuoria ja varhaisnuoria. Lasten ja nuorten keskus ry:n toiminnan päätavoitteena on ulkopuolisuuden ehkäisy (Lasten ja nuorten keskus, i.a.-a). Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää puolitoista tuntia kestävä ohjelmasisältö leiriympäristöön varhaisnuorille. Tavoitteena oli tukea toiminnalla osallistujien yhteisöllisyyttä ja osallisuutta sekä herätellä heitä pohtimaan yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita erilaisten leikkien avulla. Toimintatuokiosta kerättiin myös palaute sekä toimintaan osallistuneilta varhaisnuorilta että leirin työntekijöiltä.

2 KIRKON NUORISOTYÖ JA LEIRITOIMINTA

2.1 Varhaisnuoret leiriympäristössä

Kirkon nuorisotyön juuret ulottuvat yli 100 vuoden päähän, jolloin Suomeen perustettiin useita eri järjestöjä ja yhdistyksiä toimimaan kasvatuksen ja nuorisotyön hyväksi. Toiminta oli aluksi vapaaehtoisten ja kristillisten järjestöjen varassa, kunnes toisen maailmansodan päätyttyä seurakuntia kehoitettiin kiinnittämään enemmän huomiota nuorisotyöhön. Kirkon nuorisotyönohjaajien koulutus aloitettiin vuonna 1949. Koulutuksen myötä kirkon nuorisotyöntekijät työllistyivät seurakuntiin ja laajensivat omalla toiminnallaan seurakunnassa tehtyä nuorisotyötä. (Häkkinen, 2015, s. 1–6.)

Nuorisotyö on muuttunut ja sen merkitys on kasvanut sadan vuoden aikana. Nuorisotyö on saanut tärkeän aseman niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin. Kuntien nuorisotyöstä poiketen kirkon nuorisotyö ei perustu nuorisolakiin vaan se määritellään kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä. Nuorisotyön tarkka määrittely ja rajojen löytäminen on haasteellista. Kirkon nuorisotyö on laajimmillaan 7-29-vuotiaiden toimintaa, joka on jaettu varhaisnuorisoikäisiin, rippikouluikäisiin, rippikoulunjälkeiseen työhön ja yli 18-vuotiaiden toimintaan. Kirkon nuorisotyön toimintaan sisältyy hyvin monenlaisia toimintoja ja menetelmiä. (Häkkinen, 2015, s. 1–6.)

Tämän opinnäytetyön kohderyhmä ovat varhaisnuorisoikäiset lapset. Varhaisnuorilla tarkoitetaan noin 11–14-vuotiaita lapsia ja nuoria. Tähän ikävaiheeseen kuuluu muutosten läpi käyminen, identiteetin muodostuminen sekä tarve kokea elämyksiä. (Aaltonen ym., 2003, s. 18.) Nuorten tunne-elämässä tapahtuu paljon muutoksia ja he ovat alttiimpia eri vaikutteille. Itsenäistymisvaiheessa vanhempien rooli vähenee ja nuoret tukeutuvat enemmän omiin kavereihinsa. Itsenäistymisen aikana vastuullisuuden ja vapauden lisääntyminen voi luoda pelon tunteita ja epävarmuutta. (Nurmiranta ym., 2009, s. 77–78.) Leirien avulla varhaisnuoret saavat uusia kokemuksia, kavereita, mahdollisuuden irrottautua perheestään sekä kokea yhteisöllisyyttä leiriympäristössä. (Hakkarainen, 2015, s. 95.)

Leiritoiminta on yksi kirkon nuorisotyön tärkeimmistä toimintamuodoista varhaisnuorille. Leiri on ympäristö, joka antaa mahdollisuuden yhteisöllisyyteen kerho- tai luokkatoimintaa isommassa ryhmässä. Siellä harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja verkostoitumista sekä tunnetaan vertaisuutta erilaisten ihmisten kanssa. Leiritoiminnan diakoninen näkökulma näkyy lasten ja nuorten ulkopuolisuuden ja syrjäytymisen ehkäisynä sekä erityistä tukea tarvitsevien tukemisena. Kristillisellä leirillä osallistujat saavat myös tavoitteiden toteutuessa mahdollisuuden kokea hyväksytyksi tulemista omana itsenään. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 278–281.) Kristillisen leirin osa-alueita ovat osallistavuus, irtautuminen arjesta, uskonkeskeisyys, turvallisuus ja yhdessä tekeminen. Leirillä lapsille ja nuorille mahdollistuu yhteisöllisen kristillisen elämän harjoittaminen. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 287.)

2.2 Leiritoiminta hyvinvoinnin tukena

Polku23-leiri on valtakunnallinen telttaleiri, joka on avoin kaikille. Leirillä on kuitenkin kristillisen leirin elementtejä, jotka mahdollistavat osallistumisen esimerkiksi yhteisiin hartauksiin ja jumalanpalvelukseen. Kristillisen leirin piirteistä toteutuu kehittämässämme toiminnassa yhdessä tekeminen, irtautuminen arjesta, turvallisuus sekä osallistavuus. Valtakunnallista telttaleiriä voidaan kutsua myös suurleiriksi. Suurleirillä tarkoitetaan leiriä, johon osallistuu 1000–5000 leiriläistä. Suurleireille kutsutaan tavallisesti osallistujia myös ulkomailta. Tällaisten leirien järjestäminen vaatii paljon aikaa, työtä ja resursseja. (Ketola, 2002, s. 43.)

Leiri on käsitteenä hyvin moninainen ja sillä on paljon erilaisia merkityksiä. Käytännössä leiri on järjestetty tapahtuma normaalista poikkeavassa ympäristössä. Tämä ympäristö voi olla muun muassa leirikeskus, lähimetsä, ulkomaa tai oman asuinalueen takapiha. Leirillä ja sen ympäristössä järjestetään yleensä hyvinvointia tukevaa toimintaa, kuten koulutus, urheilu, harrastus, rippikoulu, tai muuta aktiiviteettiä. Leireiltä odotetaan elämyksiä ja etenkin positiivisia kokemuksia. Leirit tarjoavat yhdessäoloa, luontokokemuksia, arkisia toimia leiriolosuhteissa ja paljon mahdollisuuksia oma-aloitteeseen tekemiseen ja toimintaan. Leirielämä voi toisaalta olla haastavaa ja joskus jopa kurjakin kokemus. (Ketola, 2002, s. 48–

50.) Leiriympäristössä omista totutuista rooleista, tiloista ja olosuhteista irrottautuminen on usein mahdollista ja se antaa osallistujille uudenlaista tilaa olla oma itsensä. Leireillä vallitsee myös leikillisuus, turvallisuus ja yhteisen hauskuuden tavoittelu, johon kaikki ovat tasavertaisina tervetulleita. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 285.) Kehittämämme leikit tarjoavat varhaisnuorille leiriympäristössä mahdollisuuden osallisuuteen, yhdessä tekemiseen, yhteisöllisyyden muodostumiseen sekä uuden oppimiseen.

Leiriympäristö ja sen toiminta ovat vuorovaikutuksellista ja yhteisöllistä. Toiminta leireillä on usein pedagogisesti mietittyä ja ammatillisesti ohjattua, jolloin siinä ovat läsnä turvallisuus ja tavoitteellisuus. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 284.) Aikuisen ja lapsen välinen kohtaaminen ja vuorovaikutus pedagogisessa suhteessa tapahtuu dialogissa ja on tasavertaista. Tällainen kohtaaminen mahdollistaa yhdessä oppimista, tekemistä ja oivaltamista. (Häkkinen, 2021, s. 179.) Leiriympäristö mahdollistaa normaalista arjesta irrottautumisen, yhteenkuuluvuuden tunteen syntymisen, viihtymisen ja toimimisen tavallisesta poikkeavilla tavoilla. Leireillä työskentelevät ammattilaiset vahvistavat yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia suhteita muun muassa hyödyntämällä erilaisia leikkejä. (Ritokoski & Porkka, 2021, s. 285.)

3 YHTEISÖLLISYYS JA NUORTEN HYVINVOINTI

3.1 Nuorten yksinäisyyden ennaltaehkäisemiseen vaikuttavat tekijät

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan yhdessä tekemistä ja osallisuuden kokemusten vahvistamista yhteisöissä (Opetushallitus, i.a.). Yhteisöön kuulumisen ajatellaan olevan välttämätöntä, jos ajatellaan ihmisten hyvinvointia yhteiskunnassa. Ihmisten välisissä suhteissa yhteisöllisyyden merkitys on suuri. Yhteisö on myös vastaus nykyhetken erilaisiin ongelmiin ja yhteisöllisyyden kaipuu on kaipuuta välit-

tämisen, keskinäisen huolenpidon, yhteistyön ja harmonian määrittämiin suhteisiin. Yhteisö on määritteiden mukaan ihmisten yhteenliittymä, jota määrittelee yhdistävät asiat ja yhteinen tehtävä ja siitä nouseva yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteisö on siis todella monimuotoinen. (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 129–130.) Yhteenkuuluvuuden tunne on yksi ihmisen perustarpeista, jonka vuoksi esimerkiksi vertaissuhteiden merkitys on suuri. Vertaissuhteiden muodostaminen ja niiden ylläpitäminen voi olla haastavaa riippumatta iästä. Nykypäivänä lasten yksinäisyys on korostunut yhtä näkyväksi kuin aikuisten yksinäisyys. Yksinäisyys vaikuttaa hyvinvointiin sekä luo epävarmuutta ja ulkopuolisuuden tunnetta. Ulkopuolisuuden tunne on erityisen merkittävä tekijä lasten ja nuorten yksinäisyyttä tarkasteltaessa. (Kurtelius & Kumpulainen, 2021, s.194–195.)

Suomessa tehdyt yksinäisyystutkimukset ovat yhteneväisiä kansainvälisten tutkimusten kanssa siitä, että yksinäisyyttä esiintyy enemmän kuin aikaisemmin. Pitkittyneellä yksinäisyydellä on erityisesti todettu olevan vaikutuksia lapsen tai nuoren psyykkiseen kehitykseen. Psyykkisen oireilun lisäksi lapsilla voi esiintyä käytöksen ja tunne-elämän ongelmia. (Kurtelius & Kumpulainen, 2021, s. 195.)

Yksinäisyyden ennaltaehkäiseminen takaa lapsille ja nuorille turvallisen kasvualustan. Kaverisuhteet kannattelevat elämän haastavissakin kohdissa ja tukevat itsenäistymisessä. Ulkopuolelle jääminen ja syrjäytyminen ovat nuorten mukaan yksinäisyydestä johtuva seuraus. Yksinäisyyden ennaltaehkäisemisessä on todettu olevan haasteita, koska nuoret eivät useinkaan koe luottamusta aikuisiin ja kokevat, ettei aikuisilla ole heille aikaa. Luottamus syntyy, kun nuori kokee, että hänet kohdataan ja häntä kuullaan. Yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden ehkäisy vaatii aikuisilta aktiivista puuttumista kiusaamiseen sekä lasten ja nuorten osallisuuden tunteen vahvistamista. Tämä vie aikaa sekä edellyttää ammattilaisilta kärsivällisyyttä ja pysyvyyttä. (Kirkkohallitus, 2021, s. 17–18.)

Vuosina 2019-2021 maailman laajuisesti levisi virus nimeltä COVID-19. Tämän viruksen leviämisen ennaltaehkäisemiseksi otettiin käyttöön toimenpiteitä, jotka vaikuttivat nuorten hyvinvointiin. Näitä toimenpiteitä olivat muun muassa matkus-

tus- ja yleisötapaamisten kieltäminen, koulujen sulkeminen ja sosiaalinen etäisyys. Tutkimusten mukaan erityisesti tytöt kokivat yksinäisyyttä ja huolta omasta mielenterveydestään. (Tervo-Niemelä & Porkka, 2023, s. 11–12.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä on tutkinut poikkeusolojen valitessa leikin, harrastusten ja vapaa-ajan toimintojen merkityksellisyyttä lasten ja nuorten elämässä. Poikkeusoloissa leikki-, harrastus- ja muut vapaa-ajan toiminnot ovat olleet merkityksellisiä. Leikillä on todettu olevan merkittävä terapeuttinen vaikutus lapsille. Harrastuksiin, leikki-, liikunta- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen antavat mahdollisuuden tutkia ja kehittää omaa luovuutta, vaihtaa kokemuksia ja syventää yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämän vuoksi toiminnan rajaamisella on ollut haitallisia vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Kesälomalla tapahtuva toiminta on lapsille ja nuorille tärkeää. Kesätoiminnan tulisi sisällyttää ryhmätoimintaa ja hyvinvointia tukevia elementtejä. (Valtioneuvosto, 2020, s. 72.)

Ikätoverisuhteiden merkitys nuorten hyvinvointiin on suuri. Ikätoverisuhteiden on nähty vahvistavan myös nuorten kehittyvää resilienssiä. Laajat kaveripiirit, ystäviltä saatu emotionaalinen tuki sekä ystävien kanssa vietetty mielihyvää tuottava vapaa-aika kasvattavat nuorten resilienssiä. Nuoret, joilla on ongelmia lähisuhteissaan hyötyvät erityisesti toverisuhteiden antamasta tuesta. Ystävät ja kaverit ymmärtävät usein toisiaan erityisellä tavalla, joten on hyvin tärkeää, että ikätoverisuhteita edistetään ja heidän keskinäistä yhteisöllisyyttään tuetaan. Resilienssin kehittymiseen vaikuttaa myös luottamus siitä, että kaverit ja vanhemmat ovat tarvittaessa saatavilla. (Kivijärvi & Korkiamäki, 2023, s. 147–148.) Luottamus, kunnioitus ja aito välittäminen ovat keskeisiä asioita ihmisten välisissä suhteissa. Nuorille myös luottamus ohjaajiin on tärkeää ja he arvostavat ohjaajia, jotka ovat kiinnostuneita nuorten kokemuksista ja kohtelevat heitä kunnioittaen. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan aikaa. Ohjaajien osoittama huolenpito, kiinnostus, avoin kommunikointi ja läsnäolo edesauttavat suhteen muodostumista nuorten ja ohjaajien välille. (Sapiro & Ward, 2019, s. 350.)

Monien tutkimusten mukaan nuori voi kokea merkityksellisyyttä elämästään parhaiten silloin kun hän pystyy luottamaan omaan tulevaisuuteensa ja yhteiskuntaan. Turvallisuuden tunnetta vahvistavia asioita ovat esimerkiksi yhteisöllisyyden vahvistaminen, yhdenvertaisuuden edistäminen, osallisuuden ja nuorten sosiaalisen osaamisen tukeminen sekä syrjintätilanteissa toimimisen valmiuksien lisääminen. Luottamusta ja turvallisuuden tunnetta voidaan vahvistaa erilaisten toimijoiden välisellä yhteistyöllä, tukemalla lasten ja nuorten tunnetaitojen kehittymistä sekä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävillä menetelmillä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020, s. 24.)

Nuorisolaki velvoittaa, että kuntien tulee luoda edellytyksiä nuorisotyölle ja toimia yhteistyössä myös nuorisoalan järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Nuorisolain tavoitteena on muun muassa nuorten yhteisöllisyyden, kasvun ja itsenäistymisen tukeminen sekä niihin liittyvän tietämyksen lisääminen. Lisäksi se tavoittelee nuorten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä sekä oikeuksien toteutumista. (L1285/2016.) Pyrimme omalla toiminnallamme ja tavoitteellisella suunnittelulla edistämään näitä lain velvoittamia asioita leiriläisten keskuudessa toimintatuokion aikana.

3.2 Yhteisöt yhteenkuuluvuuden tunteen edistäjänä

Yhteisöä ei tulisi nähdä vain joukkona ihmisiä, jotka tavoittelevat toiminnallaan jotain, vaan yhteisön tulisi nähdä muodostuvan yksittäisistä, erilaisista ja erityisistä ihmisistä. Sosiaalipedagogiikan toiminnan näkökulmasta näin tuetaan ihmisiä heidän erityisyytensä huomioiden. Yhteisön ja yhteisöllisyyden ytimessä on toisen ihmisen kohtaaminen sekä dialogiset ja vastavuoroiset suhteet. Näin tavoitellaan ihmisten ja yhteisöjen tasapainoista suhdetta. Sosiaalipedagogiikassa ajatellaan ihmisen perusolemuksen olevan yhteisöllinen ja sosiaalinen. Yhteisön taas ajatellaan olevan ihmisen kasvun perusta. (Ryynänen, S., 2016, s. 135.)

Nykypäivänä yhteisön kehittymistä voidaan havainnollistaa kahdella eri mallilla. Yhteisö voi kehittyä vuorovaikutuksessa sekä konkreettisen toiminnan seurauksena, että symbolisena yhteisöllisyyden tunteena. Symbolinen yhteisöllisyys ei

edellyttä yhteistä tekemistä eikä sisällä tunnusmerkkejä. Symbolista yhteisöllisyyttä voi kuvata esimerkiksi asuinpaikkaan liittyvällä yhteisöllisyyden tunteella. (Lehtonen, 2020.) Yhteisöllisyyden tunteeseen ja yhteisöön kiinnittymiseen vaikuttaa ihmisten kiihtyvä muuttoliikenne. Ihmisten kiinnostuksen kohteet paikallis-yhteisöjä kohtaan vähenee, jonka seurauksena yhteisöjen sisällä toiminta saattaa lakata toimimasta, jolloin huomio keskittyy enemmän yksilöihin sekä heidän lähipiireihinsä. (Harju, 2020.) Polkuleirillä varhaisnuorten leiryhteisöt jaettiin alaleireihin, joissa symbolinen yhteisöllisyys näkyi konkreettisesti seurakuntien yhdistävien lippujen ja yhdessä kehitettyjen leirihuutojen kautta.

Ryhmien välinen yhteistoiminta edesauttaa yhteisöllisyyden tunteen syntymistä ja yhteisöön kuulumista. Yhteisöä sitoo alueellinen toimintaympäristö sekä saman asian ympärillä työskentely. (Opetushallitus, i.a.-a.) Ryhmä muodostuu useammasta jäsenestä, jotka toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ryhmän jäsenten täytyy tiedostaa kuuluvansa tähän ryhmään ja heillä on yleensä jokin yhteinen tavoite tai tehtävä, joka pyritään saavuttamaan yhdessä ryhmän jäsenten kanssa. (Jääskeläinen, 2022, s. 180; Kataja ym., 2011, s. 15.) Kun tarkastellaan ryhmien välisiä suhteita, huomataan useasti kahtiajako meihin ja heihin. Tämä kahtiajako johtaa usein siihen, että oma ryhmä koetaan samaistuttavaksi ja muita ryhmiä kohtaa ollaan ennakkoluuloisia. Tämä asetelma johtaa usein ymmärtämättömyyteen, konflikteihin ja se myös ohjaa ryhmäkäyttäytymistä. Puutteellinen ja väärä tieto synnyttää ennakkoluuloja. (Opetushallitus, i.a.-b.)

Ryhmän tavoite ja tehtävät tulee olla selkeitä jokaiselle ryhmän sisällä. Tavoitteiden saavuttamisessa ryhmäläiset ovat riippuvaisia toisistaan, jolloin tavoitteen saavuttaminen vaatii yhteistyötä. Turvallisessa ryhmässä jäsenten välillä on luottamus toisiinsa ja jokaisen ryhmän jäsenen tulisi uskaltaa olla oma itsensä, sekä pystyä toimimaan ilman, että pelkää tulevansa naurunalaiseksi. Turvallinen ryhmä luo avoimen ja vapautuneen ilmapiirin ryhmän sisälle. Vuorovaikutus on yksilöiden tärkein keino vaikuttaa ryhmän toimintaan ja onnistumiseen tehtävässä. (Jääskeläinen, 2022, s. 180; Kataja ym., 2011, s. 15.) Ohjaajan on tärkeä edistää ryhmän turvallisuuden tunnetta ja luoda kannustavaa ilmapiiriä ryhmän sisällä (Kataja ym., 2011, s. 27).

Yhteisöllisyyden kokemus kehittyy toiminnan ja yhteisön rakentumisen kautta. Yhteisö muodostuu sen yksilöiden sosiaalisten suhteiden, tunteiden, tarpeiden ja sosiaalisten tekijöiden kautta. Säännöt ovat myös keskeinen osa yhteisön rakentumista. Yhteisöt saavat alkunsa yksilöiden yhdistäessä oman identiteettinsä ryhmän identiteettiin, jolloin minästä tulee me. Yhteisestä toiminnasta kehkeytyvä positiivinen tunneside erottaa yhteisön ryhmästä. Yhteisöllisyyden tunne on ryhmän jäsenten tunteita yhteenkuuluvuudesta ja merkityksellisyydestä toisilleen. (Marjanen ym., 2013, s. 20–21.) Opinnäytetyön toimintatuokiossa yhteisöllisyys korostuu ja yhteenkuuluvuuden tunnetta pyritään lisäämään leikkien ja niistä nousevien keskusteluiden avulla.

Yhteisöllisyyttä voi tarkastella horisontaalisen ja vertikaalisen näkökulman avulla. Vertikaalinen näkökulma tarkoittaa kuvitteelliseen yhteisöön kuulumista, joita ovat esimerkiksi seurakunnan yhteisöt. Yhteisön jäsenet eivät tunne toisiaan, mutta uskovat yhteisön todellisuuteen. Olennainen piirre vertikaalisessa näkökulmassa on, että säännöt, linjaukset ja toimintatavat tulevat ylhäältäpäin. Tämä tukee yhteisön olemassaoloa. Horisontaalisessa näkökulmassa yhteisöön kuulumisen perustuu jäsenten väliseen kanssakäymiseen. Yhteisön jäsenet tuntevat toisensa nimeltä ja heidän osallisuutensa sekä vaikuttamismahdollisuudet korostuvat. Yhteisön sisällä ryhmän jäsenet tuntevat itsensä tärkeiksi osaksi yhteisöä, joka vahvistaa osaltaan yhteisöllisyyden tunnetta. (Porkka, 2021, s. 148.) Leirille osallistuvat varhaisnuoret ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään ja toimivat jatkuvasti yhdessä leirin aikana muodostaen horisontaalisen yhteisön.

Yhteisöjen sosiaalinen pääoma kuvaa ryhmien tai ihmisten välisiä suhteita, luottamusta sekä halua toimia yhteisen hyvän puolesta. Erityisesti kaupungeissa sosioekonominen asema on hyvin vaihtelevaa ja epätasa-arvoista kaupunkialueiden välillä. Yhteisön sosioekonomiseen asemaan vaikuttavat yhteiskunnallinen luokka, etnisyys, ikä ja sukupuoli. Tämän takia yhteisöjen sosiaalisen pääoman välillä voidaan nähdä suuria eroja. Yhteiskuntaryhmät perustuvat samankaltaisuuteen ja niille on ominaista sulkea muita ulkopuolelle. Ryhmiin muodostuu ryhmänormeja ja tapoja, jotka voivat vahvistaa huonoa käytöstä. Tämä taas voi johdattaa leimautumiseen ja verkostoista syrjäytymiseen. (Wesselow, 2023, s. 1–11.)

Sosiaalisen pääoman kehittymiseen vaikuttaa ihmisten asenteet ja tunteet. Sitovan ja siltaavan sosiaalisen pääoman kautta voidaan vahvistaa yhteisöllisyyttä ja murtaa ennakoasenteita. Sitova pääoma viittaa lähipiiriin tuomaan luottamukseen ja tuen siteisiin. Siltaavalla pääomalla tarkoitetaan laajemmalle ulottuvaa verkostoa. Sitovan pääoman avulla vahvistetaan yksilöiden välistä vuorovaikutusta ja siltaava pääoma auttaa hyväksymään yhteisöjen erot. Lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää keskittyä tukemaan siltaavan sosiaalisen pääoman kehittymistä ja erilaisilla järjestöillä sekä organisaatioilla on keskeinen rooli tässä. Ammattilaisten tehtävä on vahvistaa nuorille ominaisissa toimintaympäristöissä heidän vuorovaikutustaitojaan ja tukea heitä uusien yhteyksien luomisessa. (Weselow, 2023, s. 1–11.)

4 MERKITYKSELLINEN JA TAVOITTEELLINEN OSALLISUUS

4.1 Nuorten moninainen osallisuus

Osallisuus on ihmisen nähdyn ja kuullun tuleminen. Pelkkä kuuluminen johonkin yhteisöön tai osallistuminen toimintaan ei ole osallisuutta. Parhaiten osallisuus ilmenee, kun ihminen saa tulla nähdyn omana itsenään ja hänellä on mahdollisuus toimia ja vaikuttaa yhteisöissä. Osallisuus perustuu ihmisen ja yhteisön tasapainoiseen suhteeseen, jota molemmat tarvitsevat. Osallisuuden perusta rakentuu ja vahvistuu nuorelle niissä ympäristöissä, jotka ovat nuorelle merkityksellisiä ja tärkeitä. Nykyään nuorten osallisuutta tuetaan ja edistetään myös yhteiskunnallisella tasolla. (Häkkinen, 2021, s. 180–182.)

Yksi nuorisotyön tavoitteista on edistää nuorten osallisuutta, etsiä ja tarjota erilaisia osallistumismuotoja. Osallisuus on nuorten oikeus, joka on kirjattu Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimukseen ensimmäiseen artiklaan. (Corney ym.,

2021, s. 677.) Osallisuus on osa ihmisoikeuksien edistämistä ja sen takia olennainen osa nuorisotyön käytäntöjä, arvoja ja menetelmiä.

Osallisuutta on pyritty ymmärtämään myös erilaisten mallien avulla. Useita malleja pidetään tärkeänä nuorten kanssa työskennellessä. Nuorisotyöntekijän osaamiseen kuuluu, että hän osaa soveltaa näitä malleja aikaan ja kontekstiin sopivaksi. Nuorisotyössä käytetyin malli on todennäköisesti Hartin tikkaat, jotka koostuvat kahdeksasta askelmasta ja näissä askelmissa korostuu kaksi näkökulmaa. Hart tuo esille, että yhteistyö ja päätösvallan jakaminen aikuisten kanssa lisäävät nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuutta ulottumaan lähipiiriin ulkopuolelle laajentaen sen yhteiskuntaan. Hartin teoria on yhtäläinen Popen teorian kanssa, jossa edistämällä nuorten siltaavaa pääomaa kehitetään nuorten taitoja toimia tavanomaisen ryhmän ulkopuolella. (Corney, ym., 2021 s. 682–683.)

Nykypäivänä nuorten osallisuuden mahdollisuuksiin vaikuttavat ennakoasenteet. Aikuisiin verrattuna nuoret nähdään usein naiiveina, herkkäuskoisina, haavoittuvaisina, impulsiivisina sekä kyvyttöminä tekemään järkeviä päätöksiä. Aikuiset puolestaan luonnehditaan näiden vastakohtina. Nuorisotyöntekijän tehtäviin kuuluu tunnistaa ja murtaa näitä ennakoasenteita. Nuorisotyöntekijän tulee etsiä sellaisia toimintamalleja, joissa korostuu aikuisten ja nuorten välinen tasa-arvo sekä luottamus. Näin nuoret eivät näkisi nuorisotyöntekijää vain yhtenä komentelevana aikuisena vaan yhteistyökumppanina, joka toimii dialogissa ja mahdollistaa osallisuuden. Freiren kasvatuksellinen käsite edellyttää, että nuorisotyössä nuorisotyöntekijä käyttää kriittistä dialogia työssään. Tavoitteena on saada nuoret ajattelemaan reflektiivisesti haastavien kysymysten avulla. Dialogisten keskusteluiden keskiössä on nuorten osallistuminen ja voimaantumisen. Nuorisotyöntekijöiden yksi tärkeimmistä taidoista on nuorten kuunteleminen, näin nuorisotyöntekijä pystyy edistämään nuorten toimijuutta nuortenpalveluiden kehittämisessä. Nuorisotyöntekijän tulee tunnistaa myös se, että nuoret osallistuvat eritasoilla yhteiskunnassa ilman erilaisia malleja tai aikuisten tukea. (Corney ym., 2021, s. 678–684.)

Kuuluminen ja kiinnittyminen yhteisöön on olennainen osa osallisuuden kokemusta. Kuuluminen johonkin itselleen merkitykselliseen on yksi nuoren perustarpeista ja olennaista myös identiteetin muodostumisen kannalta. Osallisuuden kokemus on yksilöllinen sekä henkilökohtainen kokemus ihmisten, ryhmien ja yhteisöjen erityislaatuudesta suhteesta. Tämän takia kasvatuksellisesta näkökulmasta on todella tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millä tavoin ohjaaja edistää ja tukee nuoren osallisuutta. Osallisuus ei ole pelkästään toimintaa tai siihen osallistumista. Nuorella tulee olla mahdollisuus itse määrittää millä tavoin hän haluaa olla mukana sellaisessa yhteisöllisessä toiminnassa, jossa vaaditaan läsnäoloa, tasavertaista kohtaamista, reflektiivisyyttä ja dialogisuutta. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta osallisuuden edistämässä on kysymys toiminnan tavoitteen ja menetelmän yhdistymisestä. Menetelmä, joka on toiminnallista, osallistavaa ja innostavaa mahdollistaa onnistumisen ja oivaltamisen sekä tukee ja vahvistaa nuorten osallisuutta. (Häkkinen, 2021, s. 181.)

4.2 Leikki osallisuuden mahdollistajana

Osallistavalla työskentelyllä tarkoitetaan erilaisten menetelmien hyödyntämistä myönteisen ilmapiirin, ryhmän välisten jäsenten luottamuksen sekä energiatason nostamisessa. Tällaisten menetelmien käyttäminen antaa kaikkien osaamisen hyödyntämiselle mahdollisuuden ja tuo esiin erilaisia näkökulmia asioista. Keskeistä osallistavien menetelmien käytössä on se, että se antaa mahdollisuuden osallistumiseen ja ilmaisuun muullakin tavalla kuin puhumalla. Tällaisten menetelmien ohjaamisessa ohjaajan tehtävä on innostaa ja ohjata yhteiseen tekemiseen ja tiedon rakentamiseen positiivisuuden kautta. Ohjaajan tulee antaa selkeät ohjeet, koordinoita toimintaa ja ohjata osallistujia oppimaan. (Kansan Sivistystyön Liitto, 2017, s. 6–7.)

Osallistavan työskentelyn apuna käytämme leikkiä ja leikillisyyttä. Leikin tarkoitus on muun muassa se, että lapset oppivat ja kehittyvät leikin aikana. Leikillä on paljon hyödyllisiä vaikutuksia lapsen eri kehitysalueisiin. Leikin aikana lapsi oppii ongelmanratkaisutaitoja ja ajattelemaan luovasti. Leikki tukee myös lasten sosi-

aalisten ja emotionaalisten taitojen kehitystä. (Kalliala, 2010, s. 115–116.) Leikitilanteessa tulee tutustuttua toisiin leiriläisiin, harjoiteltua uusia taitoja ja asioita sekä heittäytyttyä uusiin tilanteisiin. Leikillisuus antaa tutustumiseen hilpeyttä, jännitystä, turvallisuutta ja mielenkiintoa (Aalto, 2000, s. 180). Opinnäytetyön toimintatuokion sisältö keskittyy yhteis- ja sääntöleikkeihin. Sääntöleikeille ominaista on, että osallistujat pelaavat peliä, leikkivät yhdessä, kilpailevat ja harjoittelevat vuorottelemista (Nurmiranta ym., 2009, s. 61).

Erilaisten asioiden opettamisessa ammattilaiset käyttävät didaktisia leikkejä. Tällaisten leikkien avulla aikuinen pyrkii tavoitteellisuuteen sekä hyödyntää leikkiä opetusvälineenä ja motiivina. Tämä antaa oppimismahdollisuuden lapselle kiinnostavalla tavalla. Näin leikissä yhdistyvät sekä aikuisen asettamat tavoitteet, että lapsen innostus leikkiin. (Karling ym., 2008, s.207.) Leikki on pedagoginen toimintatapa, joka edistää lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Lapsi ei näe leikkiä oppimisen välineenä, vaan se toimii lapselle luontaisena tapana olla ja elää. Leikki yhdistää oppimisen keskeiset elementit, joita ovat yhdessä tekeminen, innostus sekä omien taitojen haastaminen. Leikin avulla lapset oppivat säätelemään tunteitaan, huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia sekä ymmärtämään yhteisiä sääntöjä. Leikki on yhteisöllisyyttä kasvattava toimintatapa. Leikin pedagogiseen toimintaan on mahdollista yhdistää esimerkiksi improvisaatiota ja draamaa. (Opetushallitus, 2018, s. 38–39.)

5 TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa puolitoista tuntia kestävä ohjelmasisältö Lasten ja nuorten keskus ry:n järjestämälle Polku23-leirille. Ohjelman runko koostui alku- ja loppuleikistä, kahdesta itsenäisesti kierrettävästä leikistä sekä kahdesta leikistä, joiden sisältö herätteli leikkijöitä pohtimaan yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä teemoja. Opinnäytetyön tavoitteena oli vahvistaa varhaisnuorten ymmärrystä yhdenvertaisuudesta ja yhteisöllisyydestä leikkien avulla.

Ohjaajina halusimme kehittää omaa ammattitaitoamme, edistää yhdenvertaisuutta sekä oppia suunnittelemaan ja ohjaamaan tavoitteellista toimintaa suurelle ryhmälle. Halusimme myös kehittää leireille leikkejä, joita työelämäyhteistyötahomme ja eri seurakuntien ohjaajat voisivat hyödyntää yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden vahvistamisen työkaluna tulevaisuudessa omassa toiminnassaan. Keräämämme palaute antoi meille arvokasta tietoa leikkien mielekkyydestä, merkityksellisyydestä ja turvallisuudesta. Tämän palautteen jaamme leirin jälkeen myös työelämäyhteistyötahollemme hyödynnettäväksi.

6 LASTEN JA NUORTEN KESKUS RY

Opinnäytetyön työelämäyhteistyötahona toimi Lasten ja nuorten keskus ry, jonka toiminnan päätavoitteena on lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä ulkopuolisuuden ehkäiseminen ja osallisuuden edistäminen. Lasten ja nuorten keskuksen arvot ovat toivo, lähimmäisenrakkaus, yhdenvertaisuus sekä lapsi- ja nuori-lähtöisyys. (Lasten ja nuorten keskus, i.a.-a.) Leiritoinnin lisäksi Lasten ja nuorten keskus järjestää muun muassa Saapas, Moottoripaja, Perheystävä, ja Liikuntainnostajat -nimistä toimintaa ulkopuolisuuden ehkäisemiseksi. Kaiken edellä mainitun toiminnan tavoitteena on, että jokaisella lapsella olisi elämässään turvallinen aikuinen ja mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lasten ja nuorten keskus ry toimii yhteistyössä noin 300:n jäsenseurakunnan kanssa valtakunnallisesti ja osallistuu myös eri järjestöjen ja kuntien toimintaan eri puolilla Suomessa. (Lasten ja nuorten keskus, i.a.-b.)

Lasten ja Nuorten keskus ry on perustettu vuonna 2017, kun Seurakuntien Lapsityön keskus, Nuorten keskus ja PTK-poikien ja tyttöjen keskus yhdistyivät. Toiminnan alettua sen nimenä toimi Nuori kirkko ry, kunnes vuonna 2020 nimeksi vaihdettiin Lasten ja Nuorten keskus ry. Yhdistymisen tarkoituksena oli löytää toi-

mivin konsepti tukemaan seurakuntien lapsi-, varhaisnuoriso- ja nuorisotyötä. Nimen vaihduttua Lasten ja nuorten keskus kasvatti suuresti tunnettavuuttaan, näkyvyyttään ja tarkoituksena oli keskittyä entistä lujemmin ydintehtävään eli lasten ja nuorten palvelemiseen. (Lasten ja nuorten keskus i.a.-a; Lasten ja nuorten keskus i.a.-c; Lasten ja nuorten keskus i.a.-d; Lasten ja nuorten keskus i.a.-e.)

Lasten ja Nuorten keskus ylläpitää perinnettä, jossa järjestetään lapsia ja nuoria valtakunnallisesti yhteen kokoavia telttaleirejä. Tänä vuonna telttaleirin nimeksi valikoitui Polku23-leiri. Leiri kokoaa satoja lapsia, nuoria ja perheitä yhteen nauttimaan luonnosta ja retkeilystä. (Lasten ja nuorten keskus, i.a.-e.) Leirin järjestämisen yhteistyökumppaneina toimivat Suomen evankelisluterilainen kirkko, Lastenkirkko, Suomen lähetysseura, Kirkon Ulkomaanapu, Chancemaker, Pekka Laukkarinen Trio, Diakonia-ammattikorkeakoulu, STEP-opisto, Saarni Sirkus, Kiisi, Taika-Petteri ja Touhutaavi. (Polku23, i.a.) Leirin suunnittelusta ja organisoimisesta vastasivat Lasten ja nuorten keskuksen työntekijät Veijo Kiviluoma ja Satu Rathgeber. Satu Rathgeber toimii vastuuohjaajana opinnäytetyön ohjaajana työelämän puolelta.

Valtakunnallinen Polku23-leiri järjestettiin Iso Kirjan alueelle Keuruulla. Leiriä oli toteuttamassa Lasten ja nuorten keskus yhdessä seurakuntien ja kirkon kanssa. Leirille kutsuttiin osallistumaan perheitä, lapsia, nuoria sekä erityisryhmiä, joilla ei muuten olisi mahdollisuutta osallistua leirille. Leirille oli mahdollisuus osallistua joko seurakunnan ryhmän mukana tai itsenäisesti ilmoittautuen. Valtakunnallinen telttaleiri järjestetään neljän vuoden välein ja se tarjoaa mahdollisuuden matalan kynnyksen osallisuuteen uusille ja vanhoille työntekijöille. (Lasten ja nuorten keskus, i.a.-e.) Leirille ilmoittautui 400 osallistujaa, jotka jaettiin perheleiriin, varhaisnuorten leiriin ja nuorten leiriin. Kaikilla näillä leireillä oli omat majoittautumisalueet ja yhteisen toiminnan lisäksi kohderyhmille suunnattua ohjelmaa. Majoittautuminen tapahtui teltoissa. Varhaisnuorten leirit olivat jaettu vielä kolmeen osaan ja majoittautumisille osoitettiin omat paikat ja annettiin värikoodit leirin alkaessa.

7 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI JA MENETELMÄT

7.1 Kehittämistyön menetelmät

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää ohjelmasisältö varhaisnuorille Polku23-leirille. Kehittämispainotteista opinnäytetyötä voi kuvailla myös toiminnalliseksi opinnäytetyöksi, koska se tavoittelee käytännön toiminnan järjestämistä (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 9). Opinnäytetyön aiheen valinnan jälkeen opinnäytetyön prosessia tukee toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman tarkoitus on tukea opinnäytetyön johdonmukaista kulkua ja tavoitetta sekä jäsentää mitä ollaan tekemässä. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 26–27.)

Tämä kehittäminen toteutui yhteiskehittämisenä Lasten ja nuorten keskus ry:n kanssa sekä Polku23-leirille osallistuneiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteiskehittäminen mahdollistaa erilaisten kokemusten, tarpeiden, toiveiden ja asiantuntijuuden tuomista yhteen sekä lisää eri ryhmien välistä ymmärrystä. Yhteiskehittäminen tukee osallisuutta sekä huomioi eri näkökulmat monimutkaisissakin kehittämissuunnitelmissa. (Kostilainen ym., 2020, s. 41.) Opinnäytetyön prosessi alkoi syksyllä 2022, jonka jälkeen osallistuimme tavoitteellisesti ohjelmasisältöpalaveriin ja kehitimme ohjelmasisältöämme yhteisten ideoiden ja saamamme palautteen perusteella. Alla olevan taulukon avulla havainnollistamme opinnäytetyöhön liittyvät tapaamiset aikajärjestyksessä (Taulukko 1).

Taulukko 1.

Polku23-leirin tapaamiset:	
7.10.2022- Ensimmäinen tapaaminen	Ensimmäinen tapaaminen, kävimme tutustumassa yhteistyökumppaniin ja kävimme läpi yhteistyötahon tarpeet ja toiveet opinnäytetyöhön liittyen
27.10.2022- Toinen tapaaminen	Ohjelmasisältöpalaveri, tutustumista toisiin leirin ammattilaisiin, jotka ovat mukana rakentamassa leiriä
16.1.2023- Kolmas tapaaminen	Ohjelmasisältöpalaveri, tutustuminen Polku23-leirin eri ohjelmakanaviin

9.2.2023- Neljäs tapaaminen	Ohjelmasisältöpalaveri, ohjelmakanavien nimeäminen
13.3. 2023- Viides tapaaminen	Ohjelmasisältöpalaveri, tilannekatsaus ohjelmakanavista ja leirin turvallisuuteen ja käytäntöön liittyvien asioiden läpikäyminen
28.4.2023- Kuudes tapaaminen, käynti Keuruulla	Kävimme tutustumassa leiripaikkaan yhdessä muiden ammattilaisten kanssa
20.6.2023- Seitsemäs tapaaminen	Tapaaminen työelämäyhteiskumppanin ja ohjaajamme kanssa, kävimme läpi viime hetken käytännön asiat sekä toimintatuokiota koskevat turvallisuusasiat
25.9.2023- Kahdeksas tapaaminen, koko leirin yhteinen palautepalaveri	Viimeinen tapaaminen, kävimme yhdessä muiden leirinjärjestäjien kanssa läpi leiristä saadun yhteisen palautteen sekä jokaisen ohjelmakanavan yksittäiset palautteet

Yhteiskehittämisen lisäksi hyödynsimme prosessin menetelmänä soveltuvien osien vesiputousmallia. Vesiputousmallin toteutusmenetelmän idea on, että suunnitelman vaiheet seuraavat järjestelmällisesti toisiaan ja tehtävien parissa työskennellään selkeässä järjestyksessä. Vesiputousmallin hyödyntäminen on relevanttia silloin kun projektisuunnittelussa on tarkka aikataulu sekä budjetti. (Pulkkanen, A. i.a.) Hyödynsimme vesiputousmallia selkeyttämään prosessin työskentelyjärjestystä, työskentelymme tarkan aikataulun luomisessa sekä työmme tavoitteiden määrittelyssä (Kuvio 1). Oman oppimisemme ja työmme arvion kannalta tulemme kuitenkin arvioimaan työmme eri vaiheita sekä onnistumista prosessin aikana ja sen lopuksi. Toimintatuokion toteutettiin Polku23-leirillä 5.7.–8.7. 2023 välisenä aikana.

Kuvio 1. Opinnäytetyöprosessin kulku

7.2 Toimintatuokion suunnittelu

Opinnäytetyön prosessi alkoi syksyllä 2022 otettuamme yhteyttä Lasten ja nuorten keskuksen. Työelämäyhteistyötaholta nousi tarve varhaisnuorille kehitettävään toimintatuokioon. Tehtävänä oli luoda ohjelmasisältö Polku23-leirille, jota olisi mahdollista soveltaa niin pienelle kuin isommallekin osallistujamäärälle. Ohjelmasisällön suunnittelussa oli huomioitava annettu budjetti, joka oli 250 euroa sekä ohjelmasisällön ohjaajien määrä, joka oli kolme ohjaajaa. Yhteistyösopimuksen jälkeen suunnittelimme ja perehdyimme tavoitteellisesti opinnäytetyötämme koskevaan teoreettiseen sisältöön, sekä erilaisiin tutkimuksiin.

Konkreettinen tutustuminen leirialueeseen yhteistyökumppanin kanssa huhtikuussa 2023 auttoi hahmottamaan paremmin toimintaympäristöä, jossa toimintatuokion oli tarkoitus toteutua heinäkuussa 2023. Ison Kirjan leirialue on todella laaja, jossa on hyvät palvelut, isoja nurmialueita ja se sijaitsee Pohjoisjärven ran-

nalla. Leirialueella on erilaisia majoitusrakennuksia, ruokala, saniteettitiloja, saunoja sekä leirikioski. Leirialueelle on esteetön pääsy, joka takaa kaikille osallistujille mahdollisuuden osallistua toimintaan. Toimintatuokio sijaitsi nurmialueella, joka teki erilaisten leikkien toteuttamisesta helppoa. Toimintatuokion sisältö oli tarkoitus kohdentaa ensisijaisesti varhaisnuorille sopivaksi.

Toimintatuokion suunnittelu oli tärkeä osa sen toteutusta. Tämän vuoksi toimintatuokion suunnittelua ohjasi alussa asettamamme kysymys, millainen olisi toimiva toimintatuokion runko. Toimivassa toimintatuokion suunnittelussa on aina huomioitu tuokion kesto sekä osallistujamäärä. Suunnittelun keskiössä oli työskentely muiden leirille osallistuneiden ammattilaisten kanssa sekä heidän huomionsa liittyen toimintatuokion suunnitteluun ja sen toimivuuteen. Tuokion suunnittelussa oli myös huomioitava turvallisuus ja saavutettavuus. Fyysisen turvallisuuden lisäksi on tärkeää luoda turvallinen ympäristö, jossa nuoret voivat tuoda omia ajatuksiaan ja mielipiteitään esille. Lasten itsetuntoa ja tunnetaitoja kehittämällä voidaan parantaa psyykkistä turvallisuutta. Ryhmäytymisen tukeminen, ulkopuolelle jäämättömyyden varmistaminen sekä osallisuuden tukeminen edistävät myös psyykkistä turvallisuutta. Ryhmänohjaaja tukee omalla toiminnallaan turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luomista ryhmään. Kaveritaitoja voidaan harjoitella muun muassa erilaisten leikkien ja sosiaalisten tilanteiden avulla. Aikuisen tehtävä on mahdollistaa ryhmälle tällaiset opettavaiset tilanteet. (Opetushallitus, i.a.)

Polku23-leirin suunnittelussa oli huomioitu organisaatiotasolla myös leiriläisten turvallisuus. Turvallisuus sisältää fyysisen, henkisen ja sosiaalisen aspektin. Fyysinen turvallisuus leiriympäristössä varmistetaan siten, että leirialueella on ensiapupiste ja koulutettua henkilökuntaa, jotka vastaavat leiriläisten terveydestä. (Kirkkohallitus, 2019, s. 21.) Tämän lisäksi jokaiselle pisteellä on saatavilla ensiapulaukku. Vapaaehtoisuus, luotettavuus ja toiminnan ennakoitavuus, osallistujien yhdenvertaisuus sekä syrjimättömyys tukevat leiriläisten henkistä ja sosiaalista turvallisuutta. (Kirkkohallitus, 2019, s. 33.) Viranomaisia ja seurakuntia velvoittaa kaikessa toiminnassaan yhdenvertaisuuslaki. Tämä tarkoittaa sitä, että syrjimätön ja tasa-arvoinen kohtelu sekä mahdollisuudet osallisuuteen kuuluvat kaikille osallistujille. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.)

Toimintatuokio sisältää erilaisia leikkejä, jotka herättelevät varhaisnuoria pohtimaan yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita, antavat mahdollisuuden hassutteluun sekä tuovat nuoria yhteen liikkumaan. Yhteisöllisyys ja yhteinen toiminta vahvistavat ryhmän arvoja, normeja sekä tapaa ajatella yhteisistä asioista ja ovat tärkeitä ryhmän oppimisen kannalta. Yhteisesti jaettu tieto ja kokemukset tukevat sosiaalista oppimista kaikilla oppimisen osa-alueilla. Ryhmän jäsenet kehittävät yhdessä ajattelua ja oppivat toisiltaan uusia asioita. (Porkka, 2021, s. 151.) Tällaista on toimintatuokiossamme esimerkiksi erilaisuuteen liittyvät pohdinnat, ratkaisujen keksiminen yhdessä sekä yhdenvertaisuuden tärkeyteen liittyvät asiat.

Toimintatuokioon kehitetyissä leikeissä näkyi selvästi halu osallistaa nuoria, toiminnallisuus sekä varhaisnuorten mahdollisuus oivaltaa asioita itse. Kasvatusta ajattelun tarkastelu, määrittäminen ja tunnistaminen nuorisotyössä ovat tärkeitä, koska niissä voidaan vahvistaa nuorisotyön arvostusta, identiteettiä ja asemaa. Sosiaalipedagogiikalla tarkoitetaan yhteiskuntatieteellisten sekä kasvatustieteellisten teorioiden, ajattelun, käytännön ja toiminnan yhdistymistä. Sen sosiaalinen näkökulma kytkeytyy ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, yhteisöihin, yhteiseen elämään ja erilaisiin ihmissuhteisiin. Toiminnan, ajattelun ja teorian yhteys toteutuu osallistujan omassa sekä kaikkien osallistujien yhteisessä pohdinnassa. Tässä tavoitteena on toiminnan ja ajattelun välisen yhteyden ymmärtäminen ja merkityksen löytyminen. Yhteistoiminnallisuus, yhteisöllisyys, elämyksellisyys ja luovuus tukevat lasten ja nuorten sosiaalista ja yksilöllistä kasvua. (Häkkinen, 2021, s. 176–179.) Toimintatuokion leikeissä tavoitteena oli kehittää varhaisnuorten ajattelua erilaisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyvistä teemoista. Toimintatuokion tarkoitus oli myös innostaa heitä toiminnan ja keskustelun avulla oppimaan uusia näkökulmia edellä mainituista teemoista.

Polku23-leirin suunnittelussa oli otettu nuoret huomioon osallisuuden näkökulmasta muun muassa niin, että nuoret saivat ehdottaa leirin ohjelmien sisältöihin toiveita seppo.io sovelluksen kautta. Kehittämässämme leikkipisteessä oli tavoitteellisten ajatuksia herättelevien rastien lisäksi joustavampia pisteitä, joiden sisältöön varhaisnuoret saivat halutessaan vaikuttaa sovelluksen kautta. Teimme

kehittämistämme leikeistä taulukon, joka auttaa hahmottamaan leikkien keston, tavoitteen ja säännöt sekä tarvittavat materiaalit (LIITE 1).

Tarkoitus oli havainnoida sekä kerätä toimintapisteestämme anonyymi palaute, jota hyödynnetään jatkossa työelämäyhteistyökumppanimme toiminnan kehittämisessä sekä samalla oman toimintamme reflektomisessa. Palautetta oli tarkoitus kerätä toimintaan osallistuneilta nuorilta sekä heidän mukanaan tulleilta työntekijöiltä ja ohjaajilta. Nuorilta kerättiin palaute paperikyselyn avulla, jossa he vastasivat kysymyksiin koskien toimintaa, osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä toiminnan ohjausta (LIITE 2). Ohjaajilta ja työntekijöiltä kerättiin samanlainen palaute, mutta käyttäen Webropol-kyselytyökalua (LIITE 3). Analysoimme saamamme palautteen ja hyödynsimme sitä arvioidessamme toimintatuokiomme toimivuutta. Kyselyn avulla saimme myös palautetta, joka koskettaa ohjaustaitojamme nuorisotyöntekijöinä. Yhteistyökumppanimme voi hyödyntää valmista tuotostamme ja siitä saatua palautetta tulevissa toiminnoissaan vapaasti.

Palautteen keruu on tärkeä osa toimintatuokiota, koska sen avulla voimme tarkastella leikkien toimivuutta sekä mahdollista kehittämistä. Paperisen palautteen laatimisessa huomioimme kielen ymmärrettävyyden ja saavutettavuuden kaikille varhaisnuorille. Tämän vuoksi kiinnitimme erityistä huomiota kysymysten asettelun ja valitsimme palautteen keruuseen käytettäväksi erilaisia hymiöitä. (LIITE 2). Isossa ryhmässä omien mielipiteiden kertominen ja valintojen tekeminen voi olla välillä vaikeaa. Palautteen kysymyksiin saattaa saada vastauksia vain aktiivisilta tai suorapuheisilta osallistujilta. Kuitenkin kaikkien osallistujien vastaukset ja mielipiteet ovat yhtä tärkeitä ohjaajille. (Ryhmärenki, i.a.)

7.3 Toimintatuokion toteutus

Aloitimme konkreettisen valmistautumisen leirille ajoissa laatimalla listan kaikista välineistä ja tarvikkeista, joita tulemme tarvitsemaan leirillä ja toimintatuokion aikana. Ostimme palapelit, valmistelimme toimintatuokiossa käytettävät materiaalit

sekä tulostimme nuorille suunnatut palautelomakkeet. Materiaalien valmistamisessa huomioimme sääolosuhteet tekemällä niistä mahdollisimman hyvin sateen kestäviä. Saavuimme leirille yhtä päivää ennen toimintatuokion toteuttamista. Saapumispäivänä tutustuimme leirialueeseen, leiriläisiin sekä leirillä työskenteleviin ammattilaisiin. Kävimme myös työntekijöiden ja leiriläisten kanssa läpi leirin kulkua, sääntöjä ja yhteisiä aikatauluja. Valmistautumisen kannalta oli tärkeää, että olimme leirialueella jo edellisenä päivänä, jolloin aikaa jäi riittävästi toimintatuokion konkreettiseen valmisteluun (Kuva 1). Ensimmäisen illan yhteisessä iltaohjelmassa esittelimme itsemme ja kehittämämme toimintatuokion leirin osallistujille.

Kuva 1. Leikkejä polun varrella-kylltti

Polku23-leirille osallistuvat varhaisnuoret oli jaettu kolmeen alaleiriin leirin järjestäjien puolesta. Toimintatuokion osallistujamäärä vaihteli 60–80 varhaisnuoren välillä, riippuen siihen osallistuvan alaleirin koosta. Toimintatuokio toistettiin kolmena peräkkäisenä päivänä kolmelle eri osallistujaryhmälle ja sen osallistumiskynnys pidettiin hyvin matalana. Toimintatuokion toteutuspaikkana toimi laaja nurmialue, jonka jaoimme neljään osaan (Kuva 2).

Kuva 2. Leikkejä polun varrella- toimintatuokion ympäristö

Toimintatuokiossamme oli eri kategorioihin suuntautuvia leikkejä, kuten liikunta, ongelmanratkaisu-, sekä tutustumisleikkejä. Aloitimme toiminnan yhteisellä matalan kynnyksen tutustumisleikillä, jolloin varhaisnuoret pääsivät turvallisesti ottamaan kontaktia toisiinsa ja oppivat siten muun muassa toistensa nimiä. Tutustumisleikkiä ennen lapset jaettiin pienempiin ryhmiin, joiden kanssa he lähtivät kiertämään muita leikkejä yhdessä. Toimintatuokiossamme oli ohjattujen leikkien lisäksi myös muita leikkejä, joissa ryhmät kiersivät itsenäisesti. Leikkiaikaa oli puolitoista tuntia ja jokainen ryhmä kävi kuudessa eri leikissä sen aikana. Leikkien jälkeen ryhmät palasivat yhteiseen lopetushetkeen ja osallistujilta kerättiin palaute toiminnasta.

Ohjaajina vaihtelimme rooleja eri päivinä. Pääsimme siis kaikki ohjaamaan kaikkia ohjattavia leikkejä. Olimme jakaneet toimintatuokion vastuualueet niin, että jokainen meistä pääsi vuorollaan ohjaamaan kaikkia kehittämiämme pisteitä. Tällöin yhdellä meistä oli aina suunniteltu vastuu toivottaa osallistujat tervetulleiksi toimintaamme ja kantamaan vastuu toimintatuokion yleisestä sujuvuudesta.

Valitsimme toimintatuokiomme aloitusleikiksi tutustumisjonot. Polku23-leirille osallistuneet varhaisnuoret olivat tulleet leirille seurakuntien mukana eri puolilta Suomea. Meidän oli siis huomioitava toimintatuokiomme suunnittelussa se, että tuokioon osallistuneet varhaisnuoret eivät tunne toisiaan. Tutustumisjono- leikin tarkoitus oli saada nuoret jakautumaan neljään ryhmään sekä toimimaan samoissa ryhmissä toimintatuokiomme muissa leikeissä. Koimme yhteisen toiminnan aloituksessa tärkeäksi edistää ryhmän yhteishenkeä sekä saada varhaisnuoret tutustumaan toisiinsa. Jonoihin jakauduttiin eriväristen lankojen avulla ja osallistujat saivat itse valita langan värin (Kuva 3). Tällä toiminnalla halusimme lisätä

nuorten osallisuuden ja itsemääräämisen kokemusta leikeissä sekä luoda turvallisen ilmapiirin tulevia leikkejä varten.

Kuva 3. Leirijonot

Toisena leikkinä pisteellämme oli Yhdistävä viesti. Yhdistävä viesti- leikin sisällä ryhmä jaetaan vielä kahteen joukkueeseen. Tarkoituksena on, että joukkueet kilpailevat toisiaan vastaan viestijuoksun lailla. Joukkueelle annetaan kuvat ja viestijuoksun toisessa päässä on sanoja. Kun kaikki sanat ovat haettu, ne on tarkoitus yhdistää joukkueella hallussaan jo oleviin kuviin. Kuvissa on erilaisia varhaisnuorille mahdollisesti tapahtuneita tilanteita esimerkiksi hyppynarua hyppivä lapsi, toinen lapsi lyö toista ja kaksi kaveria halaa (Kuva 4). Sanat kuvailevat tunteita kuten ilo, suru ja rakkaus. Tarkoituksena oli saada nuoret pohtimaan yhteisöjen sisällä tapahtuvia tilanteita ja tunteita, joita ne herättävät. Sen jälkeen, kun nuoret olivat valmiina, he vaihtoivat paikkaa kilpailemansa joukkueen kanssa ja pohtivat uudestaan yhdessä toisen joukkueen kuvista ja sanoista löytyneet samankaltaisuudet ja erot. Lopuksi kävimme yhdessä läpi tuotokset ja keskustelemme siitä, että elämässä ja yhteisöissä voi tapahtua kaikenlaista ja, että kaikki tunteet ovat sallittuja. Kyseessä oli siis kompastehtävä, jossa kaikki vastaukset ovat oikein.

Kuva 4. Yhdistävä viesti

Kolmantena leikkinä pisteellämme oli norsupallon pelaaminen. Norsupallo- pistellä varhaisnuoria ohjasivat ryhmän mukana tulleet isokset. Norsupallo muistuttaa pelinä jalkapalloa. Jalkapallosta sen erottaa sen peliväline, joka on jalkapallon sijaan jumppapallo. Jumppapallon käyttäminen tuo peliin hauskuutta, poistaa pelaajien välisiä tasoeroja sekä tekee pelistä mielenkiintoisen. Norsupallon pelaamisen tarkoituksena oli nostaa pelaajien välistä yhteishenkeä, antaa isosille kokemusta ryhmänohjaajana toimimisesta sekä mahdollistaa ison ryhmän jakaminen pienempiin ryhmiin, jolloin muissa leikeissä jäi enemmän aikaa toiminnan, tunteiden ja mielipiteiden jakamiselle.

Neljäntenä leikkinä pisteellämme oli leirialias, jossa joukkue jaettiin taas kahteen osaan, jolloin joukkueet kisasivat toisiaan vastaan selittäessään leiriin liittyviä sanoja toisilleen. Joukkueen jäsenet saivat itse päättää haluavatko toimia selittäjinä vai arvaajina. Selitettävänä sanoina oli esimerkiksi teltta, leirikioski, makuupussi, aurinkorasva, uimapuku ja ruokala. Sanojen selittämisen jälkeen keskustelimme leikissä esiintyneistä sanoista ja niiden yhdistävistä tekijöistä. Kyseiset sanat liit-

tyivät leiriympäristöön ja tukivat mielestämme yhteisöllisyyden muodostumista. Sanat olivat kaikille osallistujille yhteisiä ja toimivat ryhmän jäseniä yhdistävinä tekijöinä (Kuva 5).

Kuva 5. Leirialias

Pisteemme viidentenä leikkinä oli Erilaiset yhteisöt ja sen jäsenet- leikki, jossa joukkueen jäsenet jakautuivat kahteen osaan ja toimivat taas kilpaillen toisiaan vastaan. Leikissä oli kaksi palapeliä, jotka rakennettiin joukkueittain (Kuva 6). Palapeleissä oli kuvat ”Metsän eläimet” ja ”Savannin eläimet”. Palapelin ensimmäisenä valmiiksi saanut joukkue voitti. Tämän jälkeen odotettiin, että toinenkin palapeli oli valmis. Palapelien valmistumisen jälkeen pohdittiin koko osallistujajoukon kanssa yhdessä jatkopohdintakysymyksiä, jotka olivat:

- Mikä yhdistää palapelejä ja niissä esiintyviä hahmoja?
- Mitä erilaista näissä palapeleissä ja niissä esiintyvissä hahmoissa on?
- Mitä ajatuksia teillä heräisi, jos nämä eläimet olisivatkin ihmisiä?
- Mitä yhdistäviä ja eroavia tekijöitä silloin mielestänne löytyy?

- Mitä ajatuksia erilaisuus teissä herättää?

Kysymysten jälkeen tarkoituksena oli löytää yhdessä yhteenveto tai lopputulos, jossa käy ilmi, että kaikki ovat yhtä tärkeitä, erilaisuutta tulee kunnioittaa. Lisäksi halusimme luoda toiminnalla yhteenkuuluvuuden tunnetta leiriläisten välille ja herätellä ajatuksia yhdenvertaisuuden tärkeydestä. Olimme valmistautuneet kuulemaan myös nuorten omia pohdintoja ja kuvista heränneitä ajatuksia.

Kuva 6. Palapeli Erilaiset yhteisöt ja sen jäsenet”

Toimintatuokiomme lopetus tapahtui pehmoleluralli leikin avulla. Nuoret menivät piiriin ja ottivat jaon kahteen. Kaksi pehmolelua asetettiin vastakkaisille puolille ja leikin alkaessa ne kiersivät myötäpäivään oman joukkueen jäsenten välillä eli pehmolelu annettiin joka toiselle pelaajalle. Se joukkue, jonka pehmolelu saavutti toisen joukkueen pehmolelun ensin, voitti leikin. Pehmoleluralli leikin avulla toiminta saatettiin päätökseen, josta siirryimme palautteen keruuseen.

7.4 Toimintatuokion arviointi

Keräsimme toimintatuokion päätteeksi varhaisnuorilta vapaaehtoisen palautteen kolmena peräkkäisenä päivänä. Kerroimme toimintatuokion alussa mitä varten keräämme palautteen ja korostimme vastaamisen vapaaehtoisuutta. Palautteen palautettuaan varhaisnuoret saivat muumitikkarin kiitokseksi palautteen annosta. Saimme paperisia vastauksia yhteensä 195 kappaletta ja toimimme vastaukset yhteen taulukkoon hahmottaaksemme palautteen tuloksia (LIITE 5). Palautelomakkeessa oli viimeisenä kysymyksenä ”Mitä muuta haluaisit sanoa?”, johon sai halutessaan kirjoittaa vapaamuotoisesti. Kokosimme kyseisen kohdan vastaukset yhteen ja teimme niistä taulukon (LIITE 3). Palautteista selvisi nuorten kokemukset toimintatuokion sisällöstä sekä ohjauksesta.

Palautteiden vastaukset osoittivat, että suuri osa osallistujista koki leikkien aiheet tärkeiksi. Osallisuuteen liittyvät palautteet näyttäytyivät myös positiivisina, sillä vastaukset liittyen osallistumismahdollisuuksiin ja ohjauksen selkeyteen olivat suurilta osin positiivisia (LIITE 5). Nuorilta saadussa vapaassa sanallisessa palautteessa nousi esiin toimintatuokion mielekkyys ja ohjaajien ystävällisyys (LIITE 4). Kysyessämme saiko leikit osallistujia pohtimaan erilaisuuteen liittyviä asioita, vastauksissa näyttäytyi hieman hajontaa (LIITE 5).

Keräsimme palautetta myös seurakunnan työntekijöiltä ja muilta alaleirien ohjaajilta sähköisen Webropol- kyselytyökalun avulla (LIITE 4). Olimme laatineet kysymykset ennen leiriä ja tulostaneet kyselyn Qr-koodin, joka helpotti kyselyyn vastaamista leirin aikana. Jaoimme myös leirin työntekijöiden ja ohjaajien yhteiseen WhatsApp-ryhmään linkin kyselyymme. Saimme työntekijöiltä ja ohjaajilta vastauksia yhteensä 35 kappaletta. (LIITE 6). Webropol-kyselytyökalun vastausvaihtoehtoiksi laitoimme sanalliset vaihtoehdot kuten samaa mieltä tai eri mieltä (LIITE 4). Annoimme myös mahdollisuuden antaa meille vapaamuotoista kirjallista palautetta toimintatuokiostamme. Keräsimme vastaukset lopuksi yhteen ja teimme niistä taulukon. (LIITE 7).

Työntekijöiltä saadusta palautteesta kävi ilmi, että työntekijät kokivat, että toimintatuokiossa oli onnistuttu huomioimaan osallistujien kehitystaso sekä osallisuuden toteutuminen. Palautteet osoittivat myös, että leikkien aiheet tulivat selkeästi

esille ja ne saivat työntekijöiden mielestä suurelta osin osallistujia pohtimaan yhdenvertaisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyviä asioita. Leikkien ohjauksen selkeyteen liittyvät vastaukset näyttäytyivät myös positiivisina (LIITE 6). Vapaassa sanallisessa palautteessa nousi esiin ohjaajien positiivinen asenne, toimintatuokion monipuolisuus, osallisuus sekä opillisuus. Rakentavana palautteena näissä tuli esiin, että työntekijät olisivat toivoneet lisää syventymistä leikkien aiheisiin sekä hieman selkeyttä leikkeihin, joissa kierrettiin itsenäisesti (LIITE 7).

Saimme paljon tukea leirillä mukana olleilta ammattilaisilta. Leirin työntekijöille oli järjestetty jokaiselle aamulle yhteinen palaveri. Palavereissa pääsimme reflektimaan edellisen päivän toimintaa oikea-aikaisesti ja käymään läpi yhdessä tulevaan päivään liittyviä tärkeitä huomioita. Lisäksi leirin järjestäjät olivat meitä vastassa leirille saapuessamme, antoivat tukea leirille kiinnittymiseen sekä järjestivät palautekeskustelun kanssamme leirin loppuksi.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyö on monialainen projekti, jossa opiskelija sitoutuu työskentelemään kohtaamiensa asiakkaiden, oppilaitoksen ja työelämäyhteistyötahon kanssa. Opinnäytetyötä tekevillä opiskelijoilla on sekä moraalisia, että eettisiä velvoitteita kaikkia osapuolia kohtaan. Ensisijaisesti vastuu näiden eettisten ohjeiden noudattamisesta kuuluu opiskelijoille, mutta koska opinnäytetyö on myös oppimisprosessi, ammattikorkeakoulun tulee tarjota ohjausta prosessin aikana sekä tukea opiskelijoiden ammattilista kehitystä ja työelämätaitoja. Prosessin aikana opiskelija perehtyy myös oman opinnäytetyn aiheeseen käyttäen laajasti tutkittua ja luotettavaa tietoa. Kaikkien osapuolien kannalta tarkka suunnitelma opinnäytetyön etenemisestä, aikatauluista sekä resursseista on hyvä laatia tarkasti. Kaikki luvat ja yhteistyösopimukset on syytä laatia ennen prosessin etenemistä. Ihmisten kanssa toimiessa kuuluu aina tarkistaa, vaaditaanko kyseiseen toimintaa tutkimuslupa. (Arene, 2020, s. 6, 8, 17,18 & 19.)

Prosessin alussa loimme Lasten ja nuorten keskus ry kanssa yhteistyösopimuksen sekä varmistimme, että emme tarvitse tutkimuslupaa. Opinnäytetyön prosessin alussa loimme aikataulun, johon kaikki osapuolet sitoutuivat. Tällä halusimme lisätä luottamusta sekä vähentää riskejä, jotka liittyivät meidän keskinäiseen yhteistyöhömmme. Olemme tämän lisäksi perehtyneet työelämäyhteistyötahomme arvoihin ja periaatteisiin sekä käyneet prosessin aikana avointa keskustelua heidän kanssaan.

Olemme pyrkineet käyttämään opinnäytetyömme tiedonhaussa luotettavia tiedonhakuohjelmia. Olemme kokeneet kansallisen Finna haun hyväksi työkaluksi tiedonhakuun, ja sen lisäksi olemme käyttäneet hyödyksi myös kirjastoista saamaamme kirjallisuutta. Työstäessämme opinnäytettämme olemme noudattaneet tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta. Olemme toiminnallamme kunnioittaneet kaikkien osallistujien itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa, sekä heidän kulttuuriansa ja moninaisuuttaan. Opinnäytetyön prosessin aikana osallistujille ei ole aiheutunut haittoja, vahinkoja tai riskejä. On tärkeää, että toiminnan, osallistujien ja yhteistyökumppanin välille rakentuu luottamus. Alaikäisille suunnatussa toiminnassa tulee noudattaa erityisen tarkasti eettisiä ohjeita, jotka heitä koskevat. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019.) Palautetta kerätessämme huomioimme lasten ja nuorten oikeudet mahdollistamalla vapaaehtoisen osallistumisen sekä kertomalla selkeästi palautteen keräämisen tarkoituksen. Palautekyselyn avulla pyrimme myös lisäämään luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä meidän toiminnassamme ja valitsemassamme menetelmässä.

Tämän opinnäytetyöprosessin sekä työskentelymme aikana huomioimme sosiaalialan työtä ohjaavan lainsäädännön. Haluamme nostaa kuitenkin esiin sen, että sosiaalialan lainsäädäntö ei takaa aina oikeudenmukaista kohtelua. Lainsäädännön olemassaolon lisäksi sosiaalialan ammattilaisella tulee olla vahva ammattieettinen näkemys, ammattilaisen tulee kunnioittaa ihmisoikeuksia ja itsemääräämisoikeutta sekä edistää osallisuutta. Näin ammattilainen myös varmistaa, että työ on kestävä, kokonaisvaltaista ja vastaa asiakkaan tarpeita. (Talentia, 2017, s. 11–18.)

Sosiaalialan lainsäädännön ja eettisten ohjeiden lisäksi olemme myös noudattaneet nuorisotyötä ja kirkon nuorisotyötä ohjaavia eettisiä ohjeita. Nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille suunnatuissa eettisissä ohjeissa korostuvat myös ihmisoikeuksien, itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden merkitys. Nuorisotyöntekijä edistää nuorten hyvinvointia, vahvistaa nuorten osallisuutta yhteisössä ja toimii turvallisena aikuisena. Ammattilaiset tukevat nuoria löytämään heidän omia voimavarojaan ja näkemyksiä sekä yksilöinä että yhteiskunnan jäseninä. Nuorisotyöntekijä arvostaa moninaisuutta ja seuraa ilmiöitä sekä kehittää nuorille toimintaa, joka on mielekästä ja yhteisöllistä. (Nuorisoala, 2020; Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat knt ry., i.a.) Rakentamamme toimintatuokion eettisyys ja saavutettavuus huomioitiin suunnittelussa siten, että kaikkien varhaisnuorten oli taitotasosta ja erityistarpeista huolimatta mahdollista osallistua toimintaan. Työelämäyhteistyökumppanimme oli sitoutunut tuomaan esiin mahdolliset erityistarpeet.

9 POHDINTA

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää toimintatuokio varhaisnuorille Polku23-leirille. Toimintatuokion suunnittelu ja yhteiskehittäminen muiden leirille osallistuneiden ammattilaisten kanssa kesti yhteensä noin vuoden. Olimme hyvin sitoutuneet oman toimintatuokiomme suunnitteluun ja sen ohjaamiseen. Tämän prosessin aikana löysimme oman tavan toimia ja työskennellä muiden ammattilaisten kanssa sekä opimme paljon ison ryhmän ohjaamisesta. Koimme hyvin tärkeäksi, että meillä oli toistemme sekä työelämäyhteistyötahon tarjoama vertaistuki. Näin pystyimme refleктоimaan oppimaamme myös matkan varrella. Kokemus leiristä sekä oman toimintatuokiomme ohjaamisesta teki opinnäytetyön prosessista meille hyvin merkityksellisen.

Aloittaessamme opinnäytetyöprosessiamme, meillä oli yhteinen toive käytännöllisestä kehittämispainotteisesta opinnäytetyöstä. Tämä toive toteutui, kun meille tarjoutui mahdollisuus lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan ohjelmasisältöä valtakunnalliselle telttaleirille. Osalla meistä ei ollut entuudestaan kokemusta ison ryhmän ja varhaisnuorten ohjaamisesta, joten meille tarjoutui uusi mahdollisuus tutustua erilaisiin leiriohjelmiin sekä erilaisiin menetelmiin, joita voi käyttää nuorten kanssa. Koska toimintatuokiot järjestettiin ulkona, toimintatuokion suunnittelussa meidän oli huomioitava myös sääolosuhteet. Koimme tärkeäksi suunnitella tuokion, jonka olisi voinut toteuttaa ihan missä sääolosuhteissa tahansa.

Polku23-leirille saavuttuamme kävimme keskustelua tulevista toimintatuokioiden ohjaamisista ja toimintaamme osallistuvien ryhmien erilaisuuksista. Ryhmät olivat hieman eri kokoisia ja lasten ikäjakaumat vaihtelivat. Koemme, että tämä toi ryhmien ohjaamiseen haastetta. Yhdessä ryhmässä oli selvästi vanhempia nuoria ja heidän motivoimisensa leikkeihin mukaan vaati ohjaajilta erityistä luovuutta ja heittäytymiskykyä. Nuorempien lasten motivoiminen oli selvästi helpompaa, mutta heidän ohjaamisensa vaati aikuisilta enemmän läsnäoloa ja konkreettista auttamista esimerkiksi lukutaitoa vaativissa tehtävissä. Ryhmäkoot vaihtelivat ja suurimman ryhmän ohjaaminen oli mielestämme haastavinta. Pienempien ryhmien ohjaaminen ja kokonaisuuden hallinta oli selkeästi helpompaa.

Tavoitteenamme oli vahvistaa varhaisnuorten ymmärrystä yhdenvertaisuudesta ja yhteisöllisyydestä leikkien avulla. Koemme tämän tavoitteen onnistuneen hyvin, sillä nuorilta saadut palautteet osoittivat, että leikit olivat saaneet nuoria pohtimaan erilaisuuteen liittyviä asioita melko paljon. Koemme saamamme palautteet tärkeäksi, sillä olimme asettaneet itsellemme tavoitteeksemme kehittää omaa ammattitaitoamme, edistää yhdenvertaisuutta sekä oppia suunnittelemaan ja ohjaamaan tavoitteellista toimintaa suurelle ryhmälle.

Palautteet osoittivat, että leikkien aiheet olivat osallistujien mielestä tärkeitä. Osallisuuteen liittyvät palautteet näyttäytyivät myös positiivisina, sillä vastaukset liittyen osallistumismahdollisuuksiin ja ohjauksen selkeyteen olivat suurilta osin positiivisia. Nuorilta saadussa vapaassa sanallisessa palautteessa nousi esiin

toimintatuokion mielekkyys ja ohjaajien ystävällisyys. Koemme saamamme palautteet tärkeäksi, sillä olimme asettaneet itsellemme tavoitteeksemme kehittää omaa ammattitaitoamme, edistää yhdenvertaisuutta sekä oppia suunnittelemaan ja ohjaamaan tavoitteellista toimintaa suurelle ryhmälle.

Koemme kehittämämme toiminnan tärkeäksi osaksi leirin kokonaisuutta. Toimme leirille kokonaisen ohjelmanumeron ja kannoimme vastuun sen suunnittelusta, toteuttamisesta sekä arvioinnista prosessin jokaisessa vaiheessa. Olemme ilmaisseet Lasten- ja nuorten keskus ry:lle, että tuotostamme saa hyödyntää myös tulevissa tapahtumissa vapaasti. Ajattelemme, että kehittämämme toimintatuokion runko sopii käytettäväksi leiriympäristön lisäksi muihinkin toimintaympäristöihin, joissa työskennellään lasten ja nuorten kanssa. Kokemuksemme ja saamamme palautteen perusteella on helppoa todeta, että tuotoksestamme oli hyötyä työelämätaholle. Ammattialan kehitystä ajatellen, koemme tällaisen tuotoksen lisäävän ammattilaisten uskallusta ja taitoa kehittää erilaisia menetelmiä yhdenvertaisuuden ja yhteisöllisyyden edistämiseksi nuorten keskuudessa. Saimme paljon tukea ja mahdollisuuksia reflektoida työtämme prosessin aikana. Ammatillaiset leirillä vaikuttivat kiinnostuneilta toimintatuokiostamme ja toivat esiin ajatuksiaan aiheen tärkeydestä. Tämä antoi meille varmuutta tuotoksen merkityksellisyydestä ja tuki ammatti-identiteettimme kehittymistä.

Lasten ja nuorten keskuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on nuorten ulkopuolisuuden ehkäisy ja lähtiessämme kartoittamaan opinnäytetyömme aiheeseen liittyvää tietoperustaa löysimme paljon ajankohtaista tietoa koskien lasten ja nuorten hyvinvointia, syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Suomessa tehdyt yksinäisyyttä koskevat tutkimukset ovat osoittaneet olevansa yhteneväisiä kansainvälisten tutkimusten kanssa. Nämä tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten ja nuorten yksinäisyys on lisääntynyt. Poikkeusolot ovat myös vaikuttaneet lasten ja nuorten hyvinvointiin. Nämä löytämämme tiedot vahvistivat käsitystämme oman kehittämistyömme merkityksellisyydestä ja ajankohtaisuudesta.

9.2 Jatkokehitysideat

Halusimme suunnitella ja toteuttaa sellaisen toiminnan, jossa kohderyhmämme pääsee toiminnallisuuden kautta pohtimaan yhteiskunnallisesti tärkeitä teemoja. Huomasimme prosessin aikana, että lasten yhteisöllisyyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä leiriympäristössä on tutkittu melko vähän. Tämä teki ajankohtaisen teoreettisen tiedon keräämisestä hieman haastavaa. Koemme yhdenvertaisuuden edistämisen ja nuorten kasvun tukemisen erittäin tärkeiksi osiksi ohjaajan roolia nuorisotyössä. Mielestämme lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyviä tutkimuksia olisi jatkossa tärkeää tehdä opetusympäristöjen lisäksi myös leiriympäristöissä. Keskustellessamme ammattilaisten kanssa leirin aikana, kävi ilmi, että alalla työskentelevät nuorisotyöntekijät olivat havainneet saman puutteen olemassa olevassa tutkimustiedossa ja kaipasivat myös lisää luotettavaa ja ajankohtaista tietoa varhaisnuorten yhteisöllisyyden kokemuksista leiriympäristössä. Saimme kuitenkin huomattavan paljon tietoa lasten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä järjestöjen tekemästä monipuolisesta työstä.

Yhteiskehittäminen muiden ammattilaisten kanssa oli sujuvaa ja koemme oppineemme paljon yhteiskehittämisestä ammattilaisten kanssa. Jatkokehittämisaiheena voisi toimia nuorten osallistaminen jo suunnitteluvaiheeseen. Tämä laajentaisi mielestämme yhteiskehittämisistä. Lisäksi pohdimme, että toimintatuokiomme rungon olisi voinut lähettää seurakunnille tiedoksi jo ennen leiriä, jolloin isoset ja ohjaajat olisivat päässeet perehtymään toimintatuokiomme sisältöön jo ennen ohjelmaan osallistumista.

Koemme, että menetelmät, jotka olimme valinneet opinnäytetyöhömmme, auttoivat meitä jäsentämään prosessin kulkua. Vesiputousmallin avulla onnistuimme mielestämme viemään prosessin järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti loppuun. Tätä mallia voi mielestämme hyödyntää jatkossakin työllistyessämme opintojen jälkeen.

9.3 Ammatillinen kasvu

Lähdettyämme työstämään tätä opinnäytetyötä ja sitouduttuamme tulevaan kehittämistyöhömme, emme osanneet kuvitella kuinka tämä prosessi tulisi kehittämään meitä ammattilaisina. Sosiaalialan ammattikorkeakoulun osaamisvaatimuksissa vaaditaan ammattilaiselta eettistä osaamista sekä osaamista kohdata ja ohjata asiakkaita erilaisissa toimintaympäristöissä. Tämän lisäksi ammattilaisen tulee edistää ihmisten osallisuutta ja hyvinvointia sekä havainnoida yhteiskunnallisia ilmiöitä. Ammattilaisella tulee olla ongelmanratkaisukykyä sekä osaamista erilaisten työkalujen ja menetelmien käyttöön. Hyviin ammatillisiin käytäntöihin kuuluu myös oman ammattitaidon arvioimisen taito sekä kyky oman toiminnan kriittiseen reflektointiin. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.) Tähän työhön tartuttuamme, jouduimme hyppäämään oman mukavuusalueemme ulkopuolelle. Leiriympäristössä toimiminen ja siellä tapahtunut asiakkaiden ja ammattilaisten kohtaaminen ovat mielestämme sosionomin ammatillisten osaamisvaatimusten keskiössä. Opimme leirillä toimimaan meille täysin vieraassa toimintaympäristössä sekä kohtaamaan eri ikäisiä asiakkaita ja eri alan ammattilaisia.

Saamme valmistuessamme myös pätevyyden kirkon nuorisotyöntekijän työhön, joka ohjaa meitä pohtimaan ammatillista kehittymistämme myös kristillisten arvojen kautta. Kirkon nuorisotyönohjaajan kompetenssit vaativat ammattilaiselta taitoa tukea nuorten kasvua, pedagogista osaamista sekä teologian perusteiden tuntemista. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.) Koemme, että on ollut ammatillista kehittymistä ajatellen tärkeää tutustua erilaisiin menetelmiin ja ymmärtää miten niitä voi soveltaa työelämässä. Leirikokemus antoi meille mahdollisuuden reflektoida kehittymistämme ja kehittämäämme toimintaa kirkon työntekijöiden kanssa. Toimintamme oli suunniteltu tavoitteellisesti ja taustalla oli opillinen ajatus. Tämä teki toiminnastamme mielestämme pedagogista ja nuorten hyvinvointia tukevaa. Prosessin aikana koimme tärkeäksi huomioida toiminnassamme jatkuvasti niin sosiaalialaa kuin kirkon alaakin velvoittavat eettiset ohjeet ja arvot. Koemme, että näiden arvojen ja ohjeiden yhdistäminen oli hyvin luontevaa, sillä ne vastaavat mielestämme toisiaan.

Osasimme mielestämme tuoda tuokioomme ajankohtaisia ilmiöitä näkyväksi varhaisnuorille ja kehitimme toimintatuokion, joka herättelee nuoria pohtimaan yhteiskunnallisesti tärkeitä teemoja. Koemme opinnäytetyön tekemisen opettaneen meitä ja antaneen meille valmiuden toimia isojen ryhmien ohjaajina huomioiden myös yksilöiden erityistarpeet. Tämän lisäksi halusimme, että toimintatuokiomme aihe on merkityksellinen sekä meille ammattilaisina että varhaisnuorille, jotka tuokioon osallistuvat. Toimintatuokion toteutuksen jälkeen pohdimme sitä, että jos edes muutama varhaisnuori jäi pohtimaan yhteisöllisyyteen ja erilaisuuteen liittyviä asioita, olemme saavuttaneet opinnäytetyömme tavoitteen.

Tämän opinnäytetyön riskeihin liittyi meidän keskinäisen yhteistyömme onnistuminen. Onnistuimme minimoimaan tähän liittyvät riskit tukemalla toisiamme sekä käymällä avointa keskustelua haastavissakin tilanteissa. Tämän lisäksi olemme pystyneet hyväksymään toistemme erilaisuuden ja osanneet hyödyntää jokaisen vahvuuksia koko prosessin ajan. Jokainen meistä on uskaltanut astua myös oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Olemme oppineet näistä kokemuksista paljon niin ammattilaisina kuin ihmisinäkin. Osasimme tarkastella kriittisesti leirin aikana koko toimintatuokiomme toimivuutta ja omaa toimintaamme ohjaajina.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R., & Vilén, M. (2003). *Nuoren aika*. (2.p.). WSOY.
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arena ry (12.09.2019). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. <https://arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Beth, S., & Ward, A. (2019). *Marginalized youth, mental health and connection with others: a review of literature*. <https://www.proquest.com/socialsciencepremiun/docview/2259113133/5FD40777A4D24022PQ/1?accountid=27043>
- Corney, T., Cooper, T., Shier, H., & Williamson, H. (29.11.2021). *Youth participation: Adulthood, human rights and professional youth work*. <http://www.doi:10.1111/chso.12526>
- Diakonia ammattikorkeakoulu. (i.a.) Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö. Saatavilla 29.11.2023 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi-amk-kirkon-nuorisotyö/>
- Hakkarainen, K., & Vappula, K. (2015). *Mikä ikä? 10–14-vuotiaat seurakuntalaisina*. Lasten ja nuortenkeskus ja Kirjapaja.
- Harju, A. (11.11.2020). *Yhteisöllisyydestä on pidettävä huolta*. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/yhteisollisyydesta-on-pidettava-huolta/>
- Häkkinen, T. (2015). Tutkimuskohteena Suomen evankelisluterilaisen kirkon nuorisotyön itseymmärrys. [Tiivistelmä] *Sosiaalipedagoginen aika-kausikirja, vol 16*. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/122667/73006>
- Häkkinen, T. (2021). Nuorisotyön sosiaalipedagogiikka ja osallisuutta tukeva kasvatusajattelu. Teoksessa Kauppila, H. (toim.), *Kasvu vapautteen* (s. 175–188). Kirjapaja.
- Jääskeläinen, L. (2022). *RYHMÄ TOIMIVAKSI: Helppoja harjoituksia ryhmäyttämiseen*. PS-kustannus.

- Kalliala, M. (2010). *Oppiva lapsi. Leikkivä lapsi*. Teoksessa Jokela, E. & Pruukki, H., *Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma* (s. 113-129).
- Kansan Sivistystyön Liitto. (2017). *Osallistavat menetelmät. Vinkkejä ja virikkeitä kouluttajalle*. <https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/01/Osallistavat-menetelmat-KSL-verkko.pdf>
- Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R., & Vilen, M. (2008). *Lapsen aika*. (11.p.). WSOY Oppimateriaalit oy.
- Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat knt ry. (i.a.). *Kirkon nuorisotyönohjaajien eettiset ohjeet*. Saatavilla 6.11.2023 /<https://www.knt.fi/liitto/pe-rustietoa/eettiset-ohjeet/>
- Ketola, T. (2002) *Leirituuli: Käsikirja leiritoiminnan järjestäjille ja ohjaajille*. Lasten ja nuortenkeskus Oy.
- Kinanen, J. 1997. Leirille. Teoksessa Luukkonen, L. (toim.) *Nollasta neljääntoista. Käsikirja seurakuntien lapsi- ja varhaisnuorisotyöhön*. (s. 204—213). LK-kirjat / Lasten keskus
- Kirkkohallitus (2019). *Turvallinen seurakunta*. [Verkkójulkaisu]. <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Turvallinen+seurakunta+-ohjeistus.pdf/d7914fda-53ac-7c79-a85f-c7d6768c7776?t=1554885485000>
- Kirkkohallitus (2021). *Että kukaan ei jää yksin. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen ulkopuolisuuden ehkäisyn suuntaviivat*. <https://evl.fi/documents/1327140/0/ETT%C3%84KUKAANEIJAA-YKSIN+Ulkopuolisuuden+ehk%C3%A4isyn+suuntaviivat+2021+hyv%C3%A4ksytty+t%C3%A4ysistunossa.pdf/61c8bf98-f67e-3bbc-f8d5-968d811e7b03?t=1608546639774>
- Kivijärvi, A. & Korkiamäki, R. (2023). *"Kaverit auttaa aina" – Ikätoverisuhteet ja resilienssi*. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.), *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Hansaprint. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>
- Kostilainen, H., Määttä, A., Nieminen, A., & Perikangas, S. (2020). Yhteiskehittäminen hyvän elämän palvelujen muotoiluna. Teoksessa Jari Helminen (toim.). *Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan*. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-Toiminnan

- vuosikirja 5. Punamusta oy. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333626/DIAK_Ty%c3%b6el%c3%a4m%c3%a4_18_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Kurtelius, T., & Kumpulainen, K. (2021). *Alakouluikäisten lasten kokemuksia yksinäisyydestä*. <https://journal.fi/kasvatus/article/view/111444/71618>
- L1285/2016. Nuorisolaki 21.12.2016-1285. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Lasten ja nuorten keskus. (i.a.-a). *Lasten ja nuorten strategia 2023–2026*. <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/wp-content/uploads/2023/03/Lasten-ja-nuorten-keskuksen-strategia-2023%E2%80%932026.pdf>
- Lasten ja nuorten keskus. (i.a.-b). *Tietoa meistä*. Saatavilla 25.4.2023. <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/meista/tietoa-meista/>
- Lasten ja nuorten keskus. (i.a.-c). *Toimintakertomus 2017*. Saatavilla 6.11.2023 <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/wp-content/uploads/2020/05/Toimintakertomus-2017.pdf>
- Lasten ja nuorten keskus. (i.a.-d). *Toimintakertomus 2020*. Saatavilla 6.11.2023 https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/wp-content/uploads/2021/06/LNK_2020_TOKE_v2.pdf
- Lasten ja nuorten keskus. (i.a.-e). *Toimintasuunnitelma 2023*. Saatavilla 6.11.2023 <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/wp-content/uploads/2022/11/Toimintasuunnitelma-2023.pdf>
- Lehtonen, H., (11.11.2020). *Mikä on yhteisö?* <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/mika-on-yhteiso/>
- Marjanen, P., Marttila, M., & Varsa, M. (toim.). (2013). *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. PS-kustannus.
- Nivala, E. & Rynnänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- Nuorisoala (2020). *Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet* <https://nuorisoala.fi/nuorisotyon-ammattieettiset-ohjeet/>
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P., & Horppu, S. (2009). *Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen* (2.p). Kirjapaja.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2020) *Valtakunnallinen nuorisotyön- ja politiikan ohjelma 2020–2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja*

- osallisuus yhteiskunnassa. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162007/OKM_2020_2_VA-NUPO_fi_u.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. (i.a.). *Psyykinen turvallisuus*. Saatavilla 21.10.2023
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psyykinen-turvallisuus>
- Opetushallitus. (i.a.). *Yhteisöllisyys*. Saatavilla 25.1.2024
<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/yhteisollisyys>
- Opetushallitus. (i.a.). *Yhteisöllisyys*. Saatavilla 6.6.2023
<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/yhteisollisyys>
- Polku23. (i.a.). *Tietoa leiristä*. Saatavilla 6.6.2023. <https://www.polkuleiri.fi/tieto-leirista/>
- Porkka, J. (2021). *Kasvava nuori ja uskon yhteisöllisyys*. Teoksessa Kauppila, H. (toim.), *Kasvu vapautteen* (s. 147–159). Kirjapaja.
- Pulkkanen, A. (i.a.). *Sinunkin kannattaa valita: 6 yleistä menetelmää projektityöhön (sis.Agile, Waterfall ja Kanban)*. Saatavilla 15.11.2023
<https://www.agendum.com/post/agile-waterfall-kanban-6-projektin-hallintamenetelmaa>
- Raina, L., & Haapaniemi, R. (2007). *Yhteisöllinen pedagogia*. AS Pakett.
- Ritokoski, S., & Porkka, J., (2021). *Leiritoiminta – seurakuntien kasvatustoiminnan tärkein muoto*. Teoksessa Kauppila, H. (toim.), *Kasvu vapautteen* (s.277–297). Kirjapaja.
- Ryhmärenki. (i.a.). *Värikästä palautetta*. Saatavilla 24.10.2023 <https://ryhmarenki.fi/varikasta-palautetta/>
- Ryynänen. S. (2016). *Yhteisöt kasvatuksen, taiteen ja hoivan voimavarana*. Teoksessa Roivainen, I., & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.), *Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat* (s. 131–143). United Press Global.
- Suomen ev.lut. kirkko. (i.a.). *Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolaki sekä yhdenvertaisuussuunnitelma*. Saatavilla 6.6.2023. <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/sukupuolisuus-ja-seksuaalisuus-kirkon-kasvatuksessa/yhdenvertaisuus-ja-tasa-arvolaki-seka-yhdenvertaisuussuunnitelma/>

- Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>
- Tervo-Niemelä, K., & Porkka, J. (2023). *Does religion contribute to youth well-being? A longitudinal study of faith, wellbeing and the confirmation process among Finnish Lutheran youth - A gender perspective*. *Uskonto, katsomus ja kasvatus*, 3(1), 10–27. <https://journal.fi/ukk/article/view/141485/89108>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf
- Valtioneuvosto. (2020). *Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa*. Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162318/VN_2020_21.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- Vilka, H & Airaksinen, T. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Tammi
- Wesselow, M., (2023). Not All Social Capital Is Equal: Conceptualizing Social Capital Differences in Cities. *Urban Science* 7(2). <https://doi.org/10.3390/urbansci7020049>

LIITE 1 Toimintatuokion leikkien kuvaukset

Tuokion leikit ja kesto	Leikin kuvaus	Tarvittavat materiaalit
Alkuleikki: Leirijonot 15min	<ul style="list-style-type: none"> • Osallistujat jaetaan kahteen joukkueeseen. • Leikkijät muodostavat jonon ohjaajan antamien ohjeiden mukaan. Ensimmäisenä muodostunut jono voittaa. • Jonot muodostetaan aakkosjärjestyksen, syntymäpäivän, pituuden, kengänkoon ym. mukaan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lankakerät • Muovipurkit, joihin langanpätkät asetettiin
Palapeli ”Eri-laiset yhteisöt ja sen jäsenet” 15min	<ul style="list-style-type: none"> • Osallistujat jaetaan kahteen joukkueeseen. • Leikissä on 2 palapeliä, jotka rakennetaan joukkueittain. • Palapeleissä on kuvat ”Metsän eläimet” ja ”Savannin eläimet”. • Palapelin ensimmäisenä valmiiksi saanut joukkue voittaa. Tämän jälkeen odotetaan, että toinenkin palapeli on valmis. • Palapelien valmistumisen jälkeen pohditaan koko osallistujajoukon kanssa yhdessä jatko-pohdintakysymyksiä, joita ovat esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> ○ Mikä yhdistää palapelejä ja niissä esiintyviä hahmoja? ○ Mitä erilaista näissä palapeleissä ja niissä esiintyvissä hahmoissa on? ○ Mitä ajatuksia teillä heräisi, jos nämä eläimet olisivatkin ihmisiä? ○ Mitä yhdistäviä ja eroavia tekijöitä silloin mielestänne löytyy? ○ Mitä ajatuksia erilaisuus teissä herättää? 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaksi palapeliä • Alusta, jossa palapelit kasaataan
Yhdistävä viesti 15min	<ul style="list-style-type: none"> • Joukkueille annetaan heidän tarvitsemansa kuvat, osoitetaan omat viestijuoksupaikat ja kerrotaan selkeät ohjeet tulevasta tehtävästä. • Joukkueet lähtevät viestijuoksun lailla hakemaan sanoja, joita he tarvitsevat tulevassa työskentelyssään. • Kun kaikki sanat ovat haettu, niitä aletaan yhdistämään joukkueella hallussaan jo oleviin kuviin. • Sana ja kuva (Kuvina voisi olla esimerkiksi hyppynarua hyppivä lapsi, toinen lapsi lyö toista, kaksi kaveria halaa & sanoina ilo, suru, rakkaus) • Joukkueen tulee pohtia, mikä sana kuuluu mihinkin kuvaan ja yhdistää ne mahdollisimman nopeasti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunne/tilannekortit • Paperilaput, joissa lukee tunnetta vastaava sana
Leirialias 15 min (Itsenäinen leikki)	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkoituksena on selittää polkuleiriin liittyviä sanoja toiselle joukkueen jäsenelle vuorotellen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selitettävät sanat

	<ul style="list-style-type: none"> • Sanoja selitetään joukkueina. Joukkueet saavat itse päättää ketkä toimivat selittäjinä ja ketkä arvaajina. • Selitettävänä sanoina voisivat olla esimerkiksi: teltta, makuupussi, leirikioski, järvi, sauna, metsä, vene, makkara, nuotio, uimapuku, uiminen, vapaa-ajan maa, ruokala, taskulamppu, aurinkorasva, hyttynen, jäätelö, kitara, ohjaaja, seurakunta. • Se joukkue, joka on ensimmäisenä selittänyt kaikki sanat, voittaa. 	
<p>Norsupallo 15 min (Itsenäinen leikki)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Norsupallo pelinä muistuttaa hieman jalkapalloa. Jalkapallosta sen erottaa norsupallossa käytettävä pallo, joka on jumppapallo. Peliväline tekee pelistä mielenkiintoisen ja lisäksi pallon koko poistaa suuret taitotasoerot, joita esimerkiksi jalkapallossa ilmenee. Samalla se tekee pelistä hauskan ja monipuolisen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Jumppapallo • Eriväriset liivit
<p>Loppuleikki: 10min Pehmoleluralli</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nuoret menevät piiriin ja ottavat jaon kahteen. • Kaksi pehmolelua asetetaan vastakkaisille puolille ja pehmolelut kierrätetään myötäpäivään oman joukkueen jäsenten välillä eli joka toiselle. • Se joukkue, jonka pehmolelu saavuttaa toisen joukkueen pehmolelun ensimmäisenä voittaa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaksi eri pehmolelua

LIITE 2 Varhaisnuorten paperinen palautekysely

Palautekysely

Olivatko leikit sinulle mieleisiä?

Pääsitkö osallistumaan kaikkiin leikkeihin?

Olivatko leikkien aiheet mielestäsi tärkeitä?

Saivatko leikit sinut pohtimaan erilaisuuteen liittyviä asioita?

Oliko ohjaus mielestäsi selkeää?

Mitä muuta haluaisit sanoa?

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 3 Työntekijöiden Webropol-kyselyn kysymykset

Palautekysely Leikkejä polun varrella- pisteestä**1. Leikeissä oli huomioitu lasten kehitystaso**

- Täysin eri mieltä
- Hieman eri mieltä
- En osaa sanoa
- Hieman samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

2. Lasten osallisuus toteutui Leikkejä polun varrella- pisteellä

- Täysin eri mieltä
- Hieman eri mieltä
- En osaa sanoa
- Hieman samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

3. Leikkien aiheet tulivat selkeästi esille pisteen eri rasteilla

- Täysin eri mieltä
- Hieman eri mieltä
- En osaa sanoa
- Hieman samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

4. Leikit saivat pohtimaan yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita

- Täysin eri mieltä
- Hieman eri mieltä
- En osaa sanoa
- Hieman samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

5. Leikkien ohjaus oli selkeää

- Täysin eri mieltä
- Hieman eri mieltä
- En osaa sanoa
- Hieman samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

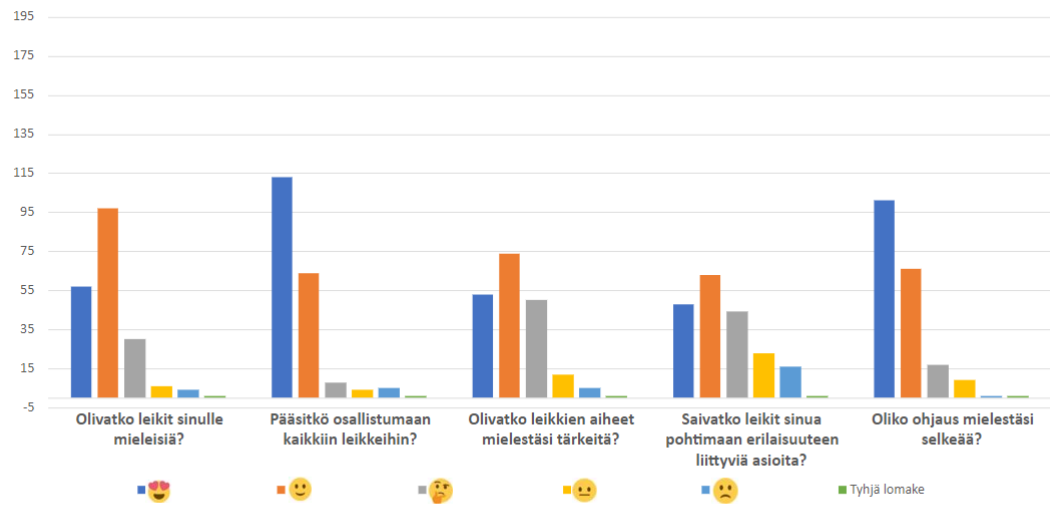
6. Mitä muuta haluaisit sanoa Leikkejä polun varrella- pisteestä?

Kiitos vastauksestasi Leikkejä polun varrella- pisteen palautekyselyyn!

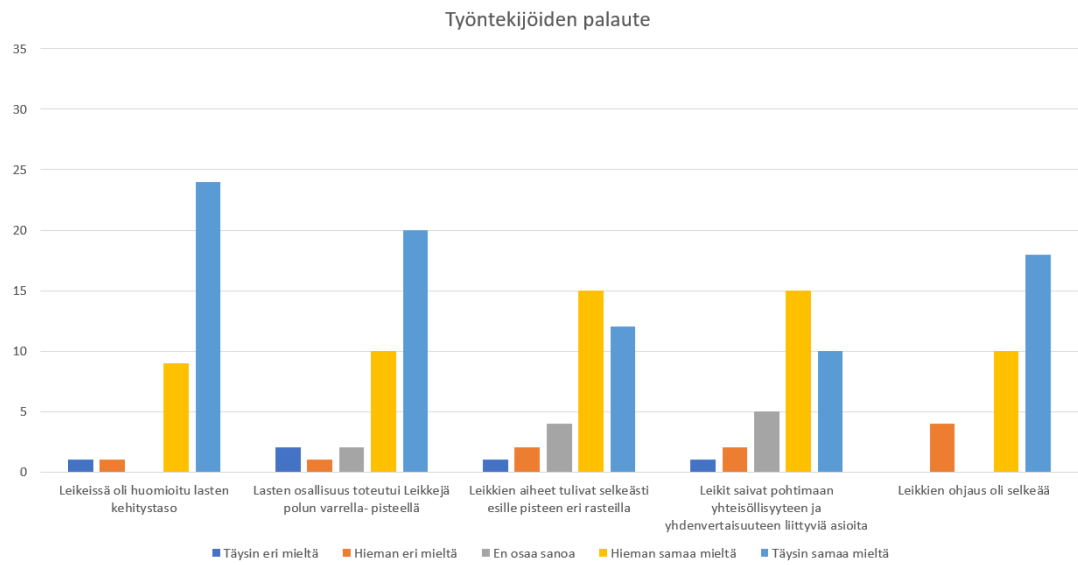
LIITE 4 Varhaisnuorten palautekyselyn vastauksia kohdasta: Mitä muuta haluaisit sanoa?

Vastaukset	
kiitos	ihanaa porukkaa
oli kivaa	hyvä peli
kivaa oli	olette parhaita
ok	ootte kivoja
oli tosi hauskaa	aikuiset oli ystävällisiä
pitää pitää enemmän kuria	tämä oli 9 ja puol kautta 10
leikit oli kivoja	maalit paremmin ja selkeämmät rajat, lemppari: palapeli
samaan malliin	jalista olis ollut kiva pelata pidempään
oli ihan sika hauskaa	kaikki pääsi mukaan

LIITE 5 Varhaisnuorten palautekyselyn tulokset

LIITE 6 Työntekijöiden palautekyselyn tulokset

LIITE 7 Työntekijöiden palautekyselyn vastauksia kohdasta: Mitä muuta haluaisit sanoa?

Vastaukset
Lasten suusta: Kivointa oli norsupallo, mutta kaikki oli kivaa!
Sivusta seuraajan suusta: Iloisia ohjaajia ja hymyhuulilla teki tehtävistä kivan tunnelman! Tunneyhdistämisessä olisi voinut kysellä lasten tuntemuksia vielä enemmän. Loistavat kisailut!!!!
Norsupallopiste oli vaikein pitää koossa, siihen ehkä joko tarkemmat ohjeet 🙌
Oli kivaa ja onnistui ainakin oman ryhmän kanssa hyvin
Toimiva, monipuolinen, vetäjät hyvällä mielellä :)
Tosi hyvät ohjaajat
Leiriläiset tykkäs
oli kivoja leikkejä mutta osa oli todella epäselkeitä
Hyvin monipuoliset rastit. Kiitos hyvät ohjeet valitettavasti ei ollut aikaa ohjeistaa isosia riittävästi
Hienosti vedetty! Kiitos!
Jos aikaa oli varattu tunti, leikkien lopetus ja palaute vei aikaa vajaa 30min yliaikaa.
Kiitos tästä
Ohjaajat olivat kaikin puolin hyviä. Kiitos!
Hyvin monipuoliset rastit. Kiitos hyvät ohjeet valitettavasti ei ollut aikaa ohjeistaa isosia riittävästi
Pääasiassa pisteillä ohjeiden anto vaikutti hyvältä, kuitenkin norsujalkapallossa vaikutti hyvin riippuvaiselta isosten aktiivisuudesta ja asenteesta, miten leiriläiset mukaan lähtivät
Hienosti ohjeistettu ja kannustettu ja mukavasti erilaisia tehtäviä kaikille osallistujille.
Kiitos. Näytti, että lapset viihtyivät.
👍
Alkuun olin ihan kujalla, mutta kyllä se siitä selkeentyi
Tosi hyvä ja monipuolinen kaikkien ikäisille!

Hyvin ja innostuneesti vedetty, selkeä kokonaisuus!

Hienosti oli yhdistelty kilpailullisuutta, osallisuutta ja oppimista. Lapsia kiinnostaa erilaiset tehtävät, kilpailut ja leikit. Kaikissa pisteissä piili kuitenkin takana oppimisen paikka. Pisteiden alkaessa ei tätä vielä tiennyt. Oli hyvä että polun alkaessa osallistujat saivat vaikuttaa halutessaan ryhmäjakoon ja ryhmiä hie-
man ryhmäytettiin, kun kaikki eivät ole toisilleen tuttuja. Pisteiden tehtävät olivat sopivan haastavia ja oli hyvä että vaikeammilla pisteillä oli aikuinen ohjaamassa. Matala kynnys osallistumisessa. Kuitenkin hyvä että norsupallorastilla hyödynnettiin avuksi leirin isosia. Henki koko polun ajan oli positiivinen ja innostava.